

18/11/200

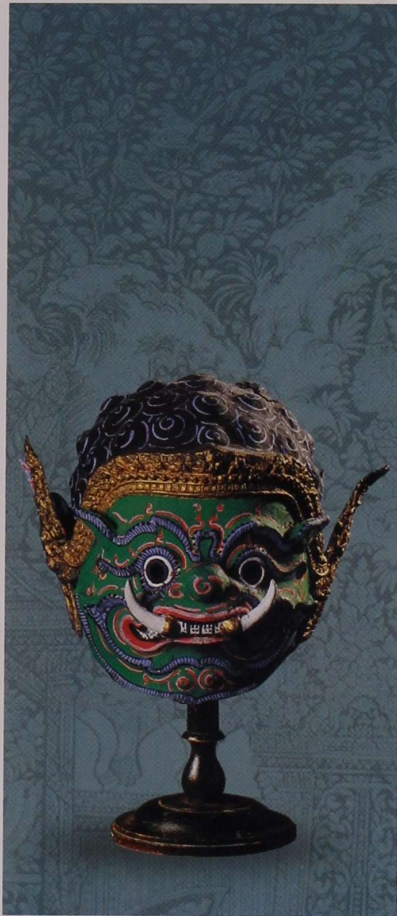

สารกรมศิลปากร

www.fad.moe.go.th

FINE ARTS DEPARTMENT NEWSLETTER ปีที่ ๓๓ ฉบับที่ ๕ เดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๓. ISSN 0857-527X

กุมภกรรณ (อุปราชกรุงลงกา)

สีเขียว ๔ หน้า ๒ มือ หัวโล้น หน้าใหญ่ ๑ หน้า หน้าเล็กอยู่ข้างหลัง ๓ หน้า เขี้ยวโง้ง ตาโพล่ง สวมกะบังหน้า กระหนกจอนหู ทรงหม้อตาล มีลักษณะใหญ่โตกว่าศัรณะยักษ์ตนอื่นๆ ใช้หอกเป็นอาวุธ โอรสองค์ที่ ๒ ของท้าวลัสเตียนกับนางรัชฎา (หัวโขน ทำเป็น ๔ หน้า คือ หน้าใหญ่ ๑ หน้า หน้าเล็กอยู่ข้างหลัง ๓ หน้า และบางทีทำเป็นหน้าทอง)

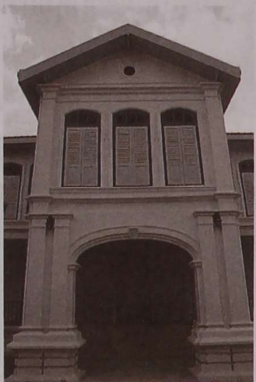
สารกรมศิลปากร

วารสารรายเดือน กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ ปีที่ ๑๓ ฉบับที่ ๖ เดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๔๓

สืบทิต

- “รุ่งหลังฝน” ละครเพลงการกุศลครั้งยิ่งใหญ่ ๒
- คณะผู้แทนวัฒนธรรมจีนเดินทางเยือนประเทศไทย
- ในฐานะแขกของกระทรวงศึกษาธิการ ๓
- หอจดหมายเหตุแห่งชาติ จัดการประชุมสัมมนา เรื่อง
- “การจัดวางระบบการจัดเก็บเอกสารในสำนักงาน” ๔
- มอบโครงการพัฒนาสภาพแวดล้อม
- และงานอนุรักษ์ปรับปรุงภูมิทัศน์คลองคูเมืองเดิม ระยะที่ ๑ ๕
- โครงการฝึกอบรมอาสาสมัครยุวชนพิพิธภัณฑ
- กรมศิลปากรจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ๗
- เรื่องแนวทางปฏิบัติในงานอนุรักษ์โบราณสถานและสภาพแวดล้อม ๘
- เก็บค่าธรรมเนียมการเข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม ๙

งานกรมศิลป์

- โบราณคดีสำคัญและสัมมนาเจ้าหน้าที่ของรัฐ
- กับการอนุรักษ์ทรัพยากรศิลปวัฒนธรรม ๑๐
- ภูมิปัญญาไทยในงานศิลป์ ถิ่นเมืองกรุง ๑๔
- การป้องกันและกำจัดแมลง (ตอนที่ ๒) ๑๗

บทความพิเศษ

- พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สตุล คฤหาสน์ภูเดิน ๒๕

ที่ปรึกษา

นาวาอากาศเอกอาวุธ เงินชูกลิ่น
นางกนกพร อรรถาภรณ์
นายอารักษ์ สังหิตกุล
นายวีระ โรจน์พจนรัตน์
นางโสมสุดา ลีละวณิช

บรรณาธิการอำนวยการ

นายจุมล สอนเสริม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวอารีพร อำนวยกิจเจริญ

กองบรรณาธิการ

นางจุฑาทิพย์ โคตรประทุม
นางสาวศรีภัทรา หอมชื่น
นางสาววันรัตน์ พรหมน้อย
นางรัชณี งามเจริญ
นางสาวกรสวรรค์ มณีवास
นางสาววันเพ็ญ พรเลิศดี
นายลักษมณ์ กาญจนินทุ
นางสาวปาริชาติ คำจ้อย
นางสาวณัฐภากร พลับประสิทธิ์
นางสาวกุลนรี มีแก้ว
นางสาววันดี วีระนะ

ฝ่ายภาพและศิลปกรรม

นายสิงห์คม บริสุทธิ์
นายชาญณรงค์ คงโกคา
นางสาวรानी แจ่มนาม
นางสาวกรอุมา นุตะครินทร์

ฝ่ายจัดการ

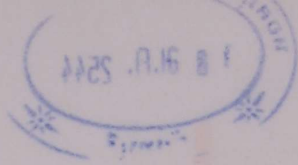
นางเพ็ญใจ นุตะครินทร์
นายทวีศักดิ์ ห้ามโธสง
นายบัณฑิต ศิริรมย์
นางสาวกัญญา ทองบ้านเกาะ
นางสาวนำฝน จินชวัน
นางสาวสุดารัตน์ ปะวะภูทะ

จัดทำโดย

ฝ่ายเผยแพร่และประชาสัมพันธ์
สำนักงานเลขาธิการกรม
กรมศิลปากร ถนนหน้าพระธาตุ
กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๐๐
โทร. ๒๒๔-๒๐๕๐, ๒๒๒-๓๕๖๙
โทรสาร ๒๒๒-๐๙๓๔

พิมพ์

บริษัท ฟรีสเกล จำกัด
โทร. ๙๕๔-๓๐๖๐-๒
โทรสาร ๕๘๘-๓๐๗๕

“รู้หลังฝน”

ละครเพลงการกุศลครั้งยิ่งใหญ่

สมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ เสด็จพระราชดำเนินแทนพระองค์ทอดพระเนตรการแสดงละครเพลง “รู้หลังฝน” ณ โรงละครแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓

ในวโรกาสครบรอบ ๕๐ ปีของการราชาภิเษกสมรสแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ซึ่งตรงกับวันที่ ๒๘ เมษายน พ.ศ. ๒๕๔๓ คณะบุคคลนำโดย ฯพณฯ พล.อ.เปรม ติณสูลานนท์ ประธานองคมนตรีและรัฐบุรุษ ในฐานะประธานที่ปรึกษา และคณะทำงานอันประกอบด้วยผู้ทรงเกียรติและผู้ทรงคุณวุฒิ ภายใต้ชื่อ “คณะกรรมการการจัดงานละครเพลง รู้หลังฝน” ได้ร่วมกันจัดให้มีการแสดงละครเพลงการกุศลเรื่อง “รู้หลังฝน” ระหว่างวันที่ ๑๑ - ๑๗ พฤษภาคม ๒๕๔๓ เพื่อเป็นการแสดงความจงรักภักดี โดยมุ่งหวังที่จะเป็นสื่อเผยแพร่พระราชดำรัสที่มีความห่วงใยและคำสอนที่ใกล้ชิดกับประชาชนชาวไทยของทั้งสองพระองค์ในหลายๆ โอกาส ทั้งนี้จะนำรายได้ส่วนหนึ่งทูลเกล้าฯ ถวายโดยเสด็จพระราชกุศลตามพระราชอัธยาศัย

ละครเพลง “รู้หลังฝน” เป็นละครเพลงที่ยิ่งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งของประเทศไทย และเป็นครั้งแรกที่มีการอัญเชิญบทเพลงพระราชนิพนธ์มานำเสนอในรูปแบบของละครเพลง คือ แสงเทียน ชะตาชีวิต ผืนพิณภูผิงค์ ยิ้มสู้ ในดวงใจนิรันดร์ อาทิตยอัปสแสง สายลม รักกันไว้เถิด และคำแล้ว นอกจากนี้ยังมีเพลง รู้ อยากลัวขอเป็นคนไทย ซึ่งแต่งโดยคุณหญิงศศิมา ศรีวิกรม์ และคณะ อีกทั้งยังมีเพลงไพเราะอีกมากมาย อาทิ มะลิ

เจ้าเอ๋ย เพลินไฟตอง รินริน ของท่านผู้หญิงพวงวร้อย อภัยวงศ์ สนิทวงศ์ ณ อยุธยา และกลเม็ดการขาย เป็นต้น บรรเลงโดยวงดุริยางค์ซิมโฟนีกรุงเทพ ควบคุมวงโดย Mr. Shardad Rohani และพลเรือตรีวีระพันธ์ วอกลาง ในส่วนของการแสดงนั้น กลุ่มภัทราวดีเธียเตอร์ ภายใต้การนำของภัทราวดี มีชูธน เป็นผู้ควบคุมการผลิตและดำเนินงาน

เนื้อเรื่องของละครเพลง “รู้หลังฝน” จะเกี่ยวกับชีวิตของเด็กชายพวงมาลัย และเด็กเร่ร่อนที่มีความฝันเป็นของตนเองเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป กว่าเด็กเหล่านั้น จะก้าวไปสู่ความฝันเขาต้องฟันฝ่าอุปสรรคของชีวิตที่มาจากพื้นฐานความยากจนและพิษภัยของสังคม แต่เมื่อพายุผ่านไปท้องฟ้าสดใส สายรุ้งที่สวยงามก็มักจะปรากฏขึ้นเสมอ

คณะผู้แทนวัฒนธรรมจีน

เดินทางเยือนประเทศไทยในฐานะแขกของกระทรวงศึกษาธิการ

รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงวัฒนธรรมสาธารณรัฐประชาชนจีน (ฯพณฯ นายพาน เจิ้นจื่อ) และคณะจำนวน ๕ คน เดินทางมาเยือนประเทศไทยในฐานะแขกของกระทรวงศึกษาธิการ ระหว่างวันที่ ๒๔ - ๒๙ พฤษภาคม ๒๕๔๓

การมาเยือนประเทศไทยของคณะผู้แทนวัฒนธรรมจีนในครั้งนี้ เพื่อร่วมลงนามในแผนปฏิบัติการความร่วมมือด้านวัฒนธรรม ระหว่างปี ๒๕๔๓ - ๒๕๔๔ และเข้าพบหารือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการดำเนินโครงการความร่วมมือด้านวัฒนธรรม ตามแผนปฏิบัติการ กับรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ

(นายสมศักดิ์ ปรีศนันท์กุล) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงศึกษาธิการ (นางสาวกัญญา ศิลปอาชา) และผู้บริหารระดับสูงของกระทรวงศึกษาธิการ รวมทั้งเข้าเยี่ยมคารวะรองนายกรัฐมนตรี (นายพิชัย รัตตกุล)

กรมศิลปากร ในฐานะหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านศิลปวัฒนธรรมของไทย ได้จัดงานเลี้ยงรับรอง ณ โรงแรมแห่งชาติ (โรงแรมเล็ก) และจัดการแสดงนาฏศิลป์ ณ สังคีตศาลา พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ในวันที่ ๒๔ พฤษภาคม ๒๕๔๓ และในวันที่ ๒๕ พฤษภาคม ๒๕๔๓ คณะผู้แทนวัฒนธรรมจีนเข้าพบอธิบดีกรมศิลปากรและผู้บริหารระดับสูง หารือเกี่ยวกับความร่วมมือและความสัมพันธ์ต่างๆ เยี่ยมชมหอประติมากรรมต้นแบบและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร

นอกจากนี้คณะผู้แทนวัฒนธรรมจีนเดินทางไปยังจังหวัดเชียงราย ในวันที่ ๒๖ พฤษภาคม ๒๕๔๓ เยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เชียงแสน และโบราณสถานเมืองเชียงแสน

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ จัดการประชุมสัมมนา เรื่อง “การจัดวางระบบ การจัดเก็บเอกสารในสำนักงาน”

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ กรมศิลปากร จัดการประชุมสัมมนา เรื่อง “การจัดวางระบบการจัดเก็บเอกสารในสำนักงาน” ครั้งที่ ๑ เมื่อวันที่ ๘ พฤษภาคม ๒๕๔๓ ตั้งแต่เวลา ๘.๐๐ - ๑๖.๓๐ น. ณ โรงแรมเชียงใหม่ภูคำ จ.เชียงใหม่ โดยรองอธิบดีกรมศิลปากร (นายวีระ โรจน์พจนรัตน์) เป็นประธานในพิธีเปิด

ตามที่ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยงานสารบรรณ พ.ศ. ๒๕๒๖ ซึ่งทุกส่วนราชการใช้เป็นคู่มือในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัด - เก็บ - ทำลายเอกสารราชการ มิได้กำหนดวิธีการจัดเก็บเอกสารในสำนักงานไว้ ทำให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานขาดแนวทางการจัดเก็บและการควบคุมเอกสาร เป็นผลให้การบริหารงานเอกสารไม่เป็นระบบขาดประสิทธิภาพ เอกสารสำคัญของชาติจึงถูกทำลายหรือสูญหายไปโดยไม่อาจหามาทดแทนได้ ซึ่งเป็นการทำลายมรดกทางวัฒนธรรมของชาติไปอย่างรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ทำให้สูญเสียข้อมูลสำคัญในการศึกษา ค้นคว้าวิจัย ซึ่งมีผลกระทบต่อภาระหน้าที่ของหอจดหมายเหตุแห่งชาติ

หอจดหมายเหตุแห่งชาติ ซึ่งรับผิดชอบในการรวบรวม ประเมินคุณค่า เก็บรักษา ให้บริการเอกสารสำคัญของชาติแก่ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กรเอกชนและบุคคลทั่วไป รวมทั้งเป็นศูนย์กลางในการบริหารงานจดหมายเหตุแห่งชาติ และเป็นแหล่งข้อมูลชั้นต้นเพื่อการศึกษา ค้นคว้า วิจัย เสริมสร้างความรู้และสติปัญญาแก่นักเรียน นักศึกษาและประชาชน จึงจำเป็นต้องดำเนินการศึกษาหาแบบการจัดเก็บเอกสารในสำนักงาน กำหนดระบบการจัดเก็บเอกสารดังกล่าว และนำเสนอแนะต่อสำนัก

งานปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ซึ่งเป็นผู้รักษาระเบียบงานสารบรรณ เพื่อพิจารณาและใช้เป็นแนวทางแนะนำแก่ส่วนราชการต่างๆ ซึ่งคาดว่าจะผลที่ได้จากการดำเนินงาน จะช่วยให้หอจดหมายเหตุแห่งชาติได้รวบรวมเก็บรักษาเอกสารสำคัญของชาติได้อย่างสมบูรณ์ เพื่อประโยชน์ในการค้นคว้าวิจัยต่อไป

การจัดประชุมสัมมนาในครั้งนี้ เพื่อนำไปสู่การรวบรวมและจัดเก็บเอกสารสำคัญของชาติอย่างสมบูรณ์และเป็นระบบ ผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วย หัวหน้างานสารบรรณ ผู้ปฏิบัติงานจัดเก็บเอกสารจากหน่วยงานต่างๆ และนักจดหมายเหตุ จำนวน ๑๐๐ คน โดยมีวิทยากรจากสำนักงบประมาณ และนักวิชาการของหอจดหมายเหตุแห่งชาติ เป็นผู้ให้ความรู้ในเรื่องต่างๆ เช่น ระบบการจัดเก็บเอกสารในสำนักงาน แนวทางการพิจารณาคัดเลือกเอกสารเพื่อทำลาย และการทำลายเอกสารราชการ เป็นต้น

สำหรับการประชุมสัมมนา ครั้งที่ ๒ กำหนดจัดในเดือนสิงหาคม ๒๕๔๓ ณ โรงแรมคุ้มสุพรรณ จังหวัดสุพรรณบุรี

มอบโครงการพัฒนาสภาพแวดล้อม และงานอนุรักษ์ปรับปรุงภูมิทัศน์ คลองคูเมืองเดิม ระยะที่ ๑

นายประทีป สังขนุกิจ ผู้อำนวยการสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เป็นผู้แทนอธิบดีกรมศิลปากร ร่วมพิธีส่งมอบโครงการพัฒนาสภาพแวดล้อมและงานอนุรักษ์ปรับปรุงภูมิทัศน์คลองคูเมืองเดิม ระยะที่ ๑ เมื่อวันที่ ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๔๓ ณ บริเวณริมคลองคูเมืองเดิม (ฝั่งตรงข้ามกระทรวงมหาดไทย) ถนนราชินี โดยมี ดร.ไชยยศ บุญญากิจ รองประธานสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย ผู้แทนคณะกรรมการนักธุรกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมไทย เป็นผู้ส่งมอบ และรับมอบโดย ร.ศ.บรรณโคธิษฐ์ เมฆวิชัย รองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร

คณะกรรมการนักธุรกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมไทย (TBCSD) ร่วมกับกรุงเทพมหานคร โดยสำนักงานเขตพระนคร ริเริ่ม “โครงการพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองคูเมืองเดิม” มาตั้งแต่ปี ๒๕๓๖ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อม รวมถึงสภาพภูมิทัศน์คลองคูเมืองเดิม รวมทั้งจัดกิจกรรมรณรงค์และส่งเสริมให้ประชาชนและหน่วยงานราชการที่ตั้งอยู่โดยรอบ ๒ ฝั่งคลอง ตระหนักและมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และพัฒนาสภาพแวดล้อมคลองคูเมืองเดิม

ต่อมา คณะกรรมการนักธุรกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมไทย ร่วมกับกรุงเทพมหานคร และกรมศิลปากร ได้จัดทำ “โครงการพัฒนาสภาพแวดล้อมและงานอนุรักษ์ปรับปรุงภูมิทัศน์คลองคูเมืองเดิม ระยะที่ ๑” เริ่มตั้งแต่ปี ๒๕๓๙ เนื่องในโอกาสพระราชสมเด็จเจ้าอยู่หัว ทรงครองสิริราชสมบัติครบ ๕๐ ปี มีพื้นที่ดำเนินงานตั้งแต่สะพานช้างโรงสีถึงสะพานมอญ บริเวณฝั่งตรงข้ามกระทรวงมหาดไทยและวัดราชพิพิธ รวมความยาวประมาณ ๑๕๐ เมตร แล้วเสร็จ

ในปี ๒๕๔๓ เพื่อถวายเป็นพระราชกุศล และเป็นกิจกรรมร่วมเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาสพระราชพิธีมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา ๖ รอบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้ด้วยความร่วมมือเป็นอย่างดีจากกรุงเทพมหานคร เจ้าของสถานที่ โดยมีกรมศิลปากรเป็นผู้ดำเนินการออกแบบและควบคุมงาน และคณะกรรมการนักธุรกิจเพื่อสิ่งแวดล้อมไทย ในฐานะผู้ริเริ่มโครงการและสนับสนุนงบประมาณโดยภาคเอกชน

ในการดำเนินงานในโครงการอนุรักษ์และพัฒนา
ดังกล่าว กรมศิลปากรได้วางขั้นตอนหลักๆ ไว้ ๓
ขั้นตอน คือ

๑. การขุดสำรวจและขุดค้นทางโบราณคดี
๒. การดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถาน (ทั้งที่เป็นตัวคลองและสภาพแวดล้อม ๒ ผังคลอง)
๓. การพัฒนาสภาพภูมิทัศน์และการสื่อความหมายของโบราณสถานต่อสาธารณะหลังจากการวางศิลาฤกษ์โครงการฯ ในเดือนกันยายน พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้กำหนดให้ขุดค้นทางโบราณคดีอย่างละเอียดก่อนการดำเนินการอนุรักษ์และพัฒนา ซึ่งต่อเนื่องมาจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๔๐ ผลจากการขุดค้นในครั้งนี้นับพบหลักฐานต่างๆ เพิ่มมากขึ้น ทั้งซากโบราณสถานและโบราณวัตถุ สันนิษฐานได้ว่าเป็นหลักฐานของอาคารและสิ่งก่อสร้างในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ รวมทั้งแนวสาธารณูปโภคเดิมเป็นถนนและท่อระบายน้ำ อันเป็นผลจากการปรับปรุงกรุงรัตนโกสินทร์ให้เป็นเมืองที่สวยงามและสนองต่อการใช้สอยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๔ เป็นต้นมา

กรมศิลปากรจึงได้ขยายพื้นที่จัดทำพิพิธภัณฑสถานแห่งโบราณคดีเปิดกลางแจ้งให้ชาวตลอดพื้นที่โครงการฯ รวมทั้งก่อสร้างศาลาข้อมูลทางประวัติศาสตร์โบราณคดีของพื้นที่ไว้ ณ บริเวณที่ไม่พบหลักฐานทางโบราณคดี เนื่องจากอาจถูกทำลายไปก่อนหน้านี้

แต่จากปัญหาของการเสื่อมสภาพโบราณสถานและแหล่งโบราณคดีเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ภายหลังจากการขุดเปิดออกสู่อากาศภายนอก ทำให้กรมศิลปากรต้องปรับหาทางเลือกใหม่ที่เหมาะสมที่สุด และได้เลือกวิธีการกลบคืนซากโบราณสถานและแหล่งโบราณคดีไว้ใต้ดินดังเดิม พร้อมพัฒนาสภาพภูมิทัศน์ของพื้นที่และสื่อความหมายทางประวัติศาสตร์ต่อ

สาธารณะทั้งที่ปรากฏอยู่ในศาลาข้อมูลและบนพื้นที่ทางเดินตามความจำเป็น ซึ่งกรมศิลปากรพิจารณาแล้วว่า เป็นวิธีที่เหมาะสมที่สุด เพราะหากจะดำเนินการโดยวิธีอื่นก็ต้องใช้เงินและเวลามาก ซึ่งไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ของประเทศในขณะนี้

อย่างไรก็ตาม โครงการอนุรักษ์และพัฒนาคลองคูเมืองเดิมนี้ จะสามารถแสดงออกถึงแนวทางในการอนุรักษ์โบราณสถานและแหล่งโบราณคดีในเมืองปัจจุบันซึ่งมีอาคารสมัยใหม่ที่ยังคงใช้อยู่ ตามขั้นตอนที่ถูกต้องและเหมาะสมพร้อมๆ กับการพัฒนาสภาพพื้นที่ให้มีความสวยงามในเชิงประวัติศาสตร์และมีประโยชน์ใช้สอยในเชิงศิลปวัฒนธรรม และการท่องเที่ยวอันจะยังประโยชน์ทั้งในอดีต ปัจจุบัน และอนาคต ตามแนวทางของการอนุรักษ์อดีตเพื่อปัจจุบันและความมั่นคงในอนาคต

โครงการฝึกอบรม อาสาสมัครเยาวชนพิพิธภัณฑ

ในภาคฤดูร้อนของทุกปี พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ได้จัดกิจกรรมทางด้านการเสริมสร้างประสบการณ์ และความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม เพื่อรองรับเยาวชนในระหว่างปิดภาคเรียน จุดประสงค์เพื่อปลูกฝังสร้างจิตสำนึกให้นักเรียนเกิดความรัก ความหวงแหน ความภาคภูมิใจในมรดกทางวัฒนธรรมของชาติ และได้มีความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับโบราณสถาน โบราณวัตถุ และศิลปวัตถุ ที่จัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร เป็นหลัก โดยสามารถเป็นผู้นำกลุ่มถ่ายทอดความรู้ให้กับเพื่อนนักเรียนด้วยกันได้ และเพื่อเป็นการฝึกให้นักเรียนมีประสบการณ์ของการอยู่ร่วมกันในสังคมกับผู้อื่น รู้จักการวางตัวปรับตัวในการทำงานร่วมกัน และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน รู้จักการเสียสละ บำเพ็ญประโยชน์ต่อสาธารณะชน และเป็นการส่งเสริมการใช้เวลาว่างให้

เป็นประโยชน์ ซึ่งเป็นการปูพื้นฐานเพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต

ในภาคฤดูร้อนปีนี้ ตั้งแต่วันที่ ๒๑ - ๓๐ เมษายน ๒๕๔๓ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ได้ดำเนินการอบรมอาสาสมัครเยาวชนพิพิธภัณฑ รุ่นที่ ๑ ระยะที่ ๒ โดยการนำไปเข้าค่ายที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับอาณาจักรอยุธยา และเมืองต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น สิงหนบุรี อ่างทอง และนำความรู้ที่ได้รับมาฝึกฝนเพื่อนำชม การจัดแสดงในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งฝึกการค้นคว้าเอกสารเพื่อทำโครงการจากสิ่งที่ได้เรียนรู้เสนอร่วมกันเป็นกลุ่ม

กรมศิลปากรจัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องแนวทางปฏิบัติในงานอนุรักษ์โบราณสถานและสภาพแวดล้อม

สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กรมศิลปากร จัดฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่องแนวทางปฏิบัติในงานอนุรักษ์โบราณสถานและสภาพแวดล้อม ครั้งที่ ๒ หัวข้อ การสำรวจจัดทำรูปแบบ ระหว่างวันที่ ๓๐ พฤษภาคม - ๑ มิถุนายน ๒๕๔๓ โดยมีนายอาวุธ เงินชูกลิ่น อธิบดีกรมศิลปากร เป็นประธานในพิธีเปิดการฝึกอบรม เมื่อวันที่ ๓๐ พฤษภาคม ๒๕๔๓ เวลา ๐๙.๐๐ น. ณ ห้องประชุมหอสมุดแห่งชาติ

กรมศิลปากรมีนโยบายที่จะกระจายความรับผิดชอบในการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน ออกสู่ภูมิภาคต่างๆ ภายใต้การดูแลของสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่ ๑ - ๑๒ แต่เนื่องจากปัญหาความขาดแคลนบุคลากร สถาปนิก ภูมิสถาปนิก และวิศวกร รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญด้านการอนุรักษ์ เมื่อเปรียบเทียบกับงานอนุรักษ์โบราณสถาน จึงมีความจำเป็นต้องใช้วิธีการจัดจ้างภาคเอกชน

เข้ามาดำเนินการ ทำให้การปฏิบัติงานด้านอนุรักษ์โบราณสถานในทุกขั้นตอนต้องการความระมัดระวังมากยิ่งขึ้น ในขณะที่แต่ละสำนักงานยังไม่มีแนวทางขั้นตอน และมาตรฐานการดำเนินการอนุรักษ์โบราณสถานในทิศทางเดียวกัน จึงเกิดปัญหาล่าช้าในการพิจารณาอนุมัติ นอกจากนั้นยังประสบปัญหาสำคัญในเรื่องการควบคุมงานให้การอนุรักษ์หรือบูรณะเป็นไปตามแบบและมาตรฐาน กรมศิลปากรจึงได้จัดการสัมมนาทำความเข้าใจในกลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน ครั้งที่ ๑ หัวข้อ งานโบราณคดีเพื่อการอนุรักษ์ การทำผังรูปแบบ และการประมาณราคา เมื่อวันที่ ๓๐ สิงหาคม - ๑ กันยายน ๒๕๔๒ เพื่อให้ทราบถึงแนวทางปฏิบัติในการอนุรักษ์ของสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติกรมศิลปากร เพื่อนำมาใช้ให้เกิดเป็นมาตรฐานเดียวกัน เพื่อความต่อเนื่องในการพัฒนาการทำงานของกรมศิลปากร

ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จึงจัดการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ ๒ หัวข้อ การสำรวจจัดทำรูปแบบ

เนื้อหาการฝึกอบรมในครั้งนี้ประกอบด้วย แนวทางการปฏิบัติงานอนุรักษ์โบราณสถานหลักเกณฑ์ ในการอนุรักษ์โบราณสถาน การปกป้องมาตรการทางกฎหมาย การปฏิบัติงานอนุรักษ์ การจัดตามลำดับความสำคัญ โบราณสถาน เกณฑ์ทั่วไปของการพิจารณารูปแบบอนุรักษ์โบราณสถาน เกณฑ์การสำรวจขึ้นทะเบียนโบราณสถาน การสำรวจทางโบราณคดี การสำรวจทางสถาปัตยกรรม การสำรวจทางวิศวกรรม เทคนิควิธีการสำรวจ เทคนิคการถ่ายภาพเพื่อการอนุรักษ์ การสำรวจด้วยเทคโนโลยีใหม่และการทำแบบอนุรักษ์โบราณสถาน

การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ครั้งที่ ๒ ระหว่างวันที่ ๓๐ พฤษภาคม - ๑ มิถุนายน ๒๕๕๓ นับเป็นการต่อยอดและขยายผลลงไปในระดับของบุคลากรผู้ปฏิบัติงานสำรวจและจัดทำรูปแบบอนุรักษ์โบราณสถาน มีผู้เข้าร่วมฝึกอบรมประมาณ ๗๐ คน ประกอบด้วย บุคลากรของกรมศิลปากร ผู้ดำเนินการด้านการอนุรักษ์โบราณสถาน จากส่วนส่งตรวจรักษาโบราณสถาน และสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ที่ ๑ - ๑๒ อุทยานประวัติศาสตร์ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ บุคลากรฝ่ายช่าง และผู้ปฏิบัติงานควบคุมงานอนุรักษ์โบราณสถานและสภาพแวดล้อม

เก็บค่าธรรมเนียมการเข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติผาแต้ม

ตามที่อุทยานแห่งชาติผาแต้ม จังหวัดอุบลราชธานี เก็บค่าธรรมเนียมการเข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติ ตั้งแต่เดือนเมษายน ๒๕๕๓ นั้น เนื่องจากโบราณสถานภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ผาแต้ม ในความดูแลของกรมศิลปากร อยู่ในเขตพื้นที่อุทยานแห่งชาติผาแต้ม ผู้ที่จะเดินทางไปเที่ยวชมศึกษาโบราณสถานผาแต้ม จึงต้องเสียค่าธรรมเนียมนี้ด้วย

สำหรับค่าธรรมเนียมในการเข้าไปในเขตอุทยานแห่งชาติ ผู้ใหญ่ ๒๐ บาท เด็ก ๑๐ บาท รถจักรยาน ๕ บาท รถจักรยานยนต์ ๑๐ บาท รถยนต์นั่งส่วนบุคคลหรือบรรทุกขนาดไม่เกิน ๑ คน ๓๐ บาท รถยนต์โดยสารขนาดบรรทุกไม่เกิน ๓๐ คน ๕๐ บาท รถยนต์โดยสารขนาดบรรทุกเกิน ๓๐ คน ๘๐ บาท รถยนต์บรรทุกเกิน ๑ ตัน ถึง ๖ ตัน ๑๐๐ บาท รถยนต์บรรทุกเกิน ๖ ตันขึ้นไป ๒๐๐ บาท

โบราณสถานภาพเขียนสีก่อนประวัติศาสตร์ ผาแต้ม อยู่ในเขตอำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี มีลักษณะเป็นผนังหน้าผาที่ราบเรียบต่อกันไปยาวถึง ๑๘๐ เมตร บรรจุภาพเขียนหรือการสร้างงานศิลปะ ถ้ำด้วยเทคนิคการลงสีที่มีกว่า ๓๐๐ รูป ภาพเขียนที่มองเห็นได้อย่างชัดเจนแบ่งได้ ๕ ประเภท คือ คน สัตว์ วัตถุ สัญลักษณ์ และมีมือคน ส่วนใหญ่จะเขียนด้วยสีแดง มีสีดำและสีขาวบ้าง น้ำหนักของสีมีทั้งสีอ่อนแก่มาแต่เดิม แต่บางตอนจางลงไปมาก เนื่องจากถูกแดดเลีย นอกจากนั้นยังมีงานศิลปะที่เป็นภาพสลักหรือการทำรูปรอยลงในเนื้อหิน โดยใช้วิธีฝน เศาะร่อง ผู้มาชมจะได้เห็นงานศิลปะถ้ำทั้งสองแบบในคราวเดียวกัน

โบราณคดีสัญจรและสัมมนา

เจ้าหน้าที่ของรัฐกับการอนุรักษ์ทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรม

ด้วยเหตุที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ ได้ให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่สิทธิและการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ สืบทอด พื้นฟู จารึกประเพณี ภูมิปัญญา ศิลปวัฒนธรรมของท้องถิ่น ชุมชนและของชาติ ในอันที่จะดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์มรดกศิลปวัฒนธรรมที่บรรพบุรุษได้สร้างสรรค์ไว้ให้กับชาติบ้านเมือง บทบาทของหน่วยงานและบุคลากรของภาครัฐต่างๆ จึงย่อมจะต้องมีส่วนร่วมในการส่งเสริม สนับสนุน เป็นส่วนสำคัญในการดำเนินการให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ด้วยเช่นเดียวกัน

กรมศิลปากรซึ่งเป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่ในการดูแลทำนุบำรุง พื้นฟู อนุรักษ์ สืบทอด และพัฒนา มรดกศิลปวัฒนธรรม จะทำหน้าที่ดังกล่าวเพียงลำพังคงไม่ได้ หากไม่มีการเชื่อมต่อทางนโยบายและการดำเนินการกับองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ชุมชน ท้องถิ่นต่างๆ ก็จะทำให้เกิดช่องว่างทำให้เกิดการเสื่อมสลายของมรดกศิลปวัฒนธรรม และถูกวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาครอบงำมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการบริหารจัดการมรดกศิลปวัฒนธรรมจึงต้องได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมและสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ประกอบกับระยะ

เวลาที่ผ่านมาได้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการบุกรุก ทำลาย โบราณสถาน การลักลอบค้าโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุที่เป็นทรัพย์สินแผ่นดิน หรือที่มีเหตุอันควรสงสัยว่าได้มาโดยมิชอบด้วยกฎหมาย การลักลอบนำเข้าหรือส่งออก ซึ่งโบราณวัตถุหรือศิลปวัตถุซึ่งเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องดำเนินการตามกระบวนการและขั้นตอนของกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการตรวจจับ ยึด หรืออายัด หากเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่มีพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจในศิลปะสมัยหรือที่มาของโบราณวัตถุศิลปวัตถุ อาจก่อให้เกิดความยุ่งยากในกระบวนการขึ้นสอบสวน พิจารณา และกระบวนการในชั้นศาล อันอาจจะก่อให้เกิดความเสียหายต่อทางราชการและบ้านเมืองได้

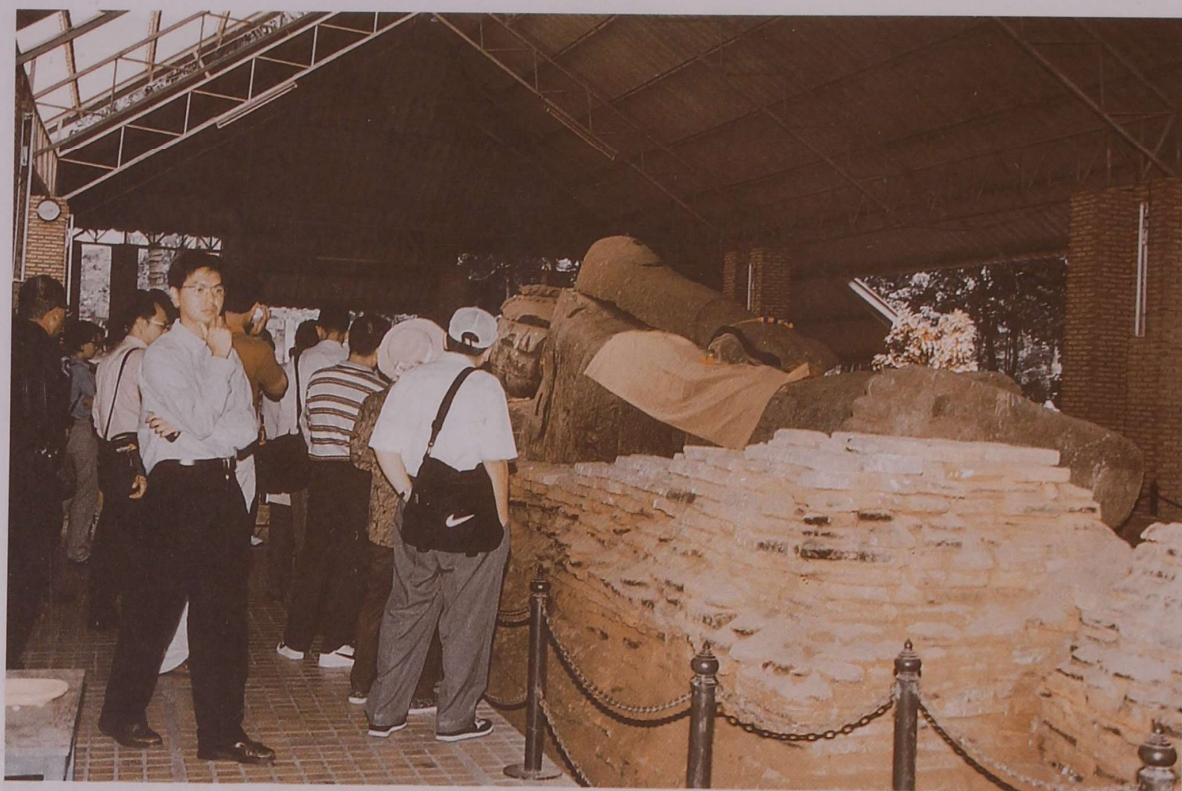
ดังนั้น กรมศิลปากรจึงได้จัด โครงการโบราณคดีสัญจรและสัมมนาเจ้าหน้าที่ของรัฐกับการอนุรักษ์ทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรม เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจให้กับผู้พิพากษา อัยการ ตำรวจ และธนารักษ์ ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่สำคัญยิ่ง ในการเพิ่มศักยภาพให้กับบุคคล องค์กรที่เกี่ยวข้อง ทั้งยังเป็นการแลกเปลี่ยนระดมความคิดเห็นและสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงานของกรมศิลปากรกับส่วนราชการและสาธารณชน เพื่อให้การดำเนินการปกป้องคุ้มครองสมบัติของชาติ สำเร็จลุล่วงมีประสิทธิภาพสูงสุด

โครงการโบราณคดีสัญจรและสัมมนาเจ้าหน้าที่ของรัฐกับการอนุรักษ์ทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรม จัดขึ้นในระหว่างวันที่ ๒๒ - ๒๕ มิถุนายน ๒๕๔๓ มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น ๑๐๖ คน โดยในวันที่ ๒๒ มิถุนายน อธิบดีกรมศิลปากร นาวาอากาศเอกอาวุธ เงินชูกลิ่น เป็นประธานในพิธีเปิดการสัมมนาและบรรยายพิเศษ เรื่อง นโยบายของรัฐกับการอนุรักษ์ทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรม หลังจากนั้นมีการบรรยายเรื่อง ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับมรดกทางศิลปวัฒนธรรม โดย รองศาสตราจารย์ประสงค์ เอี่ยมอนันต์ ผู้เชี่ยวชาญด้านอนุรักษ์งานสถาปัตยกรรม กรมศิลปากร และการบรรยายเรื่อง ปัญหาเกี่ยวกับการบังคับใช้กฎหมายโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ รวมทั้งกฎหมายระหว่าง

ประเทศที่เกี่ยวข้อง โดยรองศาสตราจารย์ธงทอง จันทรางศุ คณะบดีคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในส่วนของการศึกษาดูงานจากสถานที่จริง เพื่อให้เข้าใจถึงแหล่งและสภาพของโบราณสถาน รวมถึงลักษณะของโบราณวัตถุที่มักจะพบว่าถูกลักลอบค้านั้น ได้จัดนำคณะดังกล่าวไปดูงานยังจังหวัดนครราชสีมา บุรีรัมย์ และสุรินทร์ โดยในวันที่สองหลังจากที่ผู้เข้าร่วมโครงการได้รับความรู้เบื้องต้นแล้ว จึงได้เดินทางไปจังหวัดนครราชสีมา ชมแหล่งตัดหินสีคว่ำ ซึ่งเป็นแหล่งหินทรายสีขาวที่นำไปใช้ในการก่อสร้างปราสาทหิน ศาสนสถาน และประติมากรรมในเขตจังหวัดนครราชสีมาและพื้นที่ใกล้เคียง แล้วจึงแวะชมวัดธรรมจักรเสมาราม วัดที่มีพระนอนหินทรายสมัยทวารวดีที่ใหญ่ที่สุดในประเทศไทย จุดต่อไปคือหลุมขุดค้น

แหล่งโบราณคดีบ้านปราสาท สมัยก่อนประวัติศาสตร์
ชมพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ พิมาย สถานที่เก็บ
รวบรวมและจัดแสดงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุอันควรค่า
แก่การอนุรักษ์ ซึ่ง ณ ที่นี้ก็ได้มีการเสวนาอภิปราย
ในเรื่อง ขบวนการค้าโบราณวัตถุและการจับกุม โดย
นายไพรัช พรสมบูรณ์ศิริ ปฏิบัติราชการตำแหน่ง
ผู้ช่วยเลขานุการรองอธิการสูงสุด นายสมพงษ์
แก้วจุฑานิติ นิติกร ๖ สำนักกฎหมาย นายสุรพล
สุขอัจจะสกุล ผู้พิพากษาศาลชั้นต้น และ พ.ต.อ.
นักรบสุดใจ ผู้กำกับการกองกำกับการสืบสวนสอบสวน
ตำรวจภูธรภาค ๑ และปิดท้ายการเดินทางในวันที่สอง
ด้วยการชมอุทยานประวัติศาสตร์พิมาย พุทธสถาน
ฝ่ายมหายานที่มีขนาดใหญ่ อยู่ศูนย์กลางเมือง
โบราณพิมาย พร้อมทั้งชมการแสดงของวิทยาลัย
นาฏศิลป์นครราชสีมา ก่อนเข้าที่พัก

การเดินทางในวันที่สามเริ่มต้นจุดแรกที่อุทยาน
ประวัติศาสตร์ปราสาทพนมรุ้ง เทวสถานขนาดใหญ่

ศิลปะเขมรโบราณ พุทธศตวรรษที่ ๑๕ - ๑๘ ซึ่งยังคง
มีผังที่สมบูรณ์และยังคงสภาพเดิมมากที่สุด และ
ต่อไปที่โบราณสถานปราสาทเมืองต่ำ จังหวัดบุรีรัมย์
โบราณสถานขนาดใหญ่ สมัยบาปวน ที่มีความละ-
เอียดอ่อนเรื่องวัสดุและศิลปะอันงดงาม จุดสุดท้าย
คณะโบราณคดีสัญจรและสัมมนาฯ เดินทางข้าม
จังหวัดไปชมโบราณสถานกลุ่มปราสาทตาเมือนที่
จังหวัดสุรินทร์ ซึ่งกลุ่มปราสาทตาเมือนนั้นก็ประกอบ
ด้วย ปราสาทตาเมือน ธรรมศาลาหรือที่พักคน
เดินทางที่พระเจ้าชัยวรมันที่ ๗ โปรดให้สร้างขึ้น
ระหว่างเมืองยโสธรปุระ และเมืองพิมาย ปราสาท
ตาเมือนใต้ เป็นโรคยาศาลสมัยโบราณ ที่ได้รับ
การบูรณะโดยมีสภาพดีเยี่ยม และปราสาทตาเมือนธม
ซึ่งใหญ่ที่สุดในกลุ่มโบราณสถานปราสาทตาเมือน
มีปรางค์ประธาน ปราสาทหิน ๒ หลัง และวิหารหิน
๒ หลัง ล้อมด้วยระเบียงคด สร้างด้วยวัสดุหินทราย
เป็นหลัก

วันสุดท้ายของโครงการโบราณคดีสัญจรและสัมมนาในครั้งนี้ ได้มีการแบ่งกลุ่มร่วมคิดพิจารณาเป็น ๔ กลุ่ม กลุ่มที่ ๑ หัวข้อเรื่องการบูรณปฏิสังขรณ์โบราณสถาน และแนวทางการแก้ไขปัญหา กลุ่มที่ ๒ เรื่องการลักลอบค้า นำเข้า และส่งออกโบราณวัตถุ กลุ่มที่ ๓ เรื่องการบังคับใช้กฎหมายโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ และกลุ่มที่ ๔ เรื่องแนวทางในการปลูกจิตสำนึกและธรรมาภิบาลให้ประชาชนมีความเข้าใจ รัก และหวงแหนทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรม เมื่อแต่ละกลุ่มร่วมกันคิดพิจารณาแล้ว ก็ได้มีการอภิปรายสรุปของแต่ละกลุ่ม พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางในการบริหารจัดการทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรม ซึ่งก็มีข้อคิดเห็นและแนวปฏิบัติในหลายๆ ข้อที่จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงานของกรมศิลปากร ปิดท้ายโครงการดังกล่าวกันด้วยการเยี่ยมชมพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ กาญจนบุรีเขาคดโกงโบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ ที่ยึดได้จากจังหวัดพระนครศรีอยุธยา แล้วจึงเดินทางกลับกรุงเทพฯ

แม้ว่าการเดินทางร่วมกันในโครงการโบราณคดีสัญจรและสัมมนาเจ้าหน้าที่ของรัฐกับการอนุรักษ์ทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรมจะผ่านพ้นไปแล้ว แต่สิ่งหนึ่งที่ผู้เข้าร่วมโครงการทุกคนได้รับคือ ได้ความรู้ ความเข้าใจในการปกป้อง คุ้มครอง และอนุรักษ์ทรัพย์สินทางศิลปวัฒนธรรม ทำให้การดำเนินงานในการปกป้องคุ้มครองมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น รวมทั้งมีความเข้าใจในสภาพการทำงานของกรมศิลปากร เกิดเป็นเครือข่ายความร่วมมือต่อกันระหว่างกรมศิลปากรและหน่วยงานอื่นๆ และสำหรับส่วนของ

กรมศิลปากรเองก็ได้รับแนวทาง ข้อเสนอแนะ และข้อคิดเห็นในการปฏิบัติงานและการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ให้บุคคลในชาติได้ตระหนัก และรู้คุณค่าของมรดกศิลปวัฒนธรรมของชาติ ซึ่งเมื่อประชาชนมีความรู้ และมีความรัก หวงแหนแล้ว ก็จะเป็นกำลังสำคัญในการร่วมกันอนุรักษ์มรดกเหล่านั้นไว้ต่อไป

ภูมิปัญญาไทยในงานศิลป์ ถิ่นเมืองกรุง

ภูมิปัญญาไทย นับเป็นพื้นฐานในการดำรงชีพเป็นองค์ความรู้ที่ผ่านการกลั่นกรองจากบรรพบุรุษมาแล้วว่าเหมาะสมกับคนไทยเรา จึงนับเป็นแนวทางการใช้ชีวิตที่คนไทยในปัจจุบันจะต้องตระหนักในคุณค่า และนำมาประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับสภาพชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป

จากการที่คณะกรรมการอำนวยการวันอนุรักษ์มรดกไทย โดยนายกรัฐมนตรีเป็นประธาน ได้กำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมวันอนุรักษ์มรดกไทย ประจำปี พุทธศักราช ๒๕๔๑ - ๒๕๔๔ เป็นปีแห่งการอนุรักษ์มรดกศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นและสืบทอดภูมิปัญญาไทย โดยมอบหมายให้กรมศิลปากรจัดนิทรรศการพิเศษเป็นกิจกรรมสนับสนุนต่อเนื่องกันทุกปี ในปีพุทธศักราช ๒๕๔๓ กรมศิลปากรจึงได้จัด นิทรรศการเนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย เรื่อง “ภูมิปัญญาไทยในงานศิลป์ ถิ่นเมืองกรุง” ณ พระที่นั่งอิศราวินิจฉัย พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พระนคร ในระหว่างวันที่ ๘ มิถุนายน ถึงวันที่ ๓๐ กันยายน ๒๕๔๓

กรุงเทพมหานคร เป็นถิ่นที่อยู่อาศัยของกลุ่มชนที่มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ เช่น กลุ่มชนพื้นถิ่นชาวสยามทั้งที่ตั้งถิ่นฐานอยู่เดิมและอพยพเข้ามาจากหัวเมืองต่างๆ กลุ่มชาวจีน แขกเปอร์เซีย เชลยศึกชาวลาว ชาวมลายู และผู้ลี้ภัยสงครามภายในดินแดนลาวญวน และชามอญ ซึ่งกลุ่มชนเหล่านี้ก็มีบทบาทสำคัญทางสังคมและเศรษฐกิจในช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ และบางกลุ่มยังเป็นผู้สร้างสรรค์ผลงานศิลปหัตถกรรมในท้องถิ่น จนกลายเป็นตำนานเล่าขานกันถึงย่านการผลิตผลงานศิลปะ หัตถกรรมต่างๆ ของกรุงเทพต่อมาจนถึงปัจจุบันนี้

กลุ่มชนที่หลากหลายของกรุงเทพฯ ที่สร้างสรรค์งานศิลปะและหัตถกรรมขึ้นมาจากภูมิปัญญาเหล่านั้นอาจแบ่งได้เป็น ๒ กลุ่ม คือกลุ่มที่อยู่ฝั่งพระนคร และกลุ่มที่อยู่ฝั่งธนบุรี ซึ่งในนิทรรศการพิเศษเนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย ประจำปี ๒๕๔๓ ที่ทางกรมศิลปากรจัดขึ้น ได้นำผลงานจากแหล่งต่างๆ มาจัดแสดงให้ได้ชม ดังนี้

เครื่องถม บ้านพานถม บ้านพานถม ตั้งอยู่บริเวณ หลังวัดปรินายก เป็นแหล่งผลิตงานประเภทพานและ เครื่องถมมาแต่อดีต ปัจจุบันเลิกราไปแล้วหลายร้านที่เหลือ ก็เปลี่ยนแนวการผลิตมาเป็นเชิงธุรกิจ ลดต้นทุน และ เวลาในการผลิตลง ส่งผลกระทบต่อรูปแบบและความ สวยงามที่สืบทอดมาแต่อดีต ส่วนรายที่ยังคงมีการผลิต แบบดั้งเดิมครบถ้วน คือร้านไทยนคร บริเวณเชิงสะพาน เจริญวันชาติปัจจุบัน

ทองคำเปลว ถนนตีทอง ทองคำเปลวมีแหล่งผลิต อยู่ที่บ้านช่างทองในอดีต คือบริเวณถนนตีทองถึงสี่แยก คอกวัว ซึ่งเป็นย่านที่พวกช่างทองหลวงสมัยรัชกาลที่ ๕ อาศัยอยู่ร่วมกัน ช่างทองที่นี่เริ่มประกอบอาชีพตีทอง- คำเปลวจำหน่ายเป็นแห่งแรก เมื่อปลายสมัยรัชกาลที่ ๕ เมื่อราษฎรทั่วไปเริ่มมีเสรีในการทำทอง ปรากฏชื่อเสียง จนถนนที่สร้างผ่านบริเวณนี้ได้ชื่อเรียกตามอาชีพของ ชุมชนว่า ถนนตีทอง

งานใบลาน ย่านบางขุนพรหม ใบลานคือวัสดุที่ คนไทยนำมาใช้ประดิษฐ์เป็นสิ่งของเครื่องใช้สืบทอดมา ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา เช่น ทำเครื่องจักสาน ของเล่น เด็ก ตาลปัตร คัมภีร์ และทำเครื่องราง งานประดิษฐ์ จากใบลานในย่านเก่าแก่ได้แก่ย่านบางขุนพรหม และ ถนนจักรพงษ์ โดยรับวัตถุดิบจากจังหวัดใกล้เคียง เช่น จังหวัดสมุทรปราการ เพชรบุรี เป็นต้น

งานทำเครื่องทอง นายสาย ลอประยูร ช่างทองหลวง ในสังกัดกรมหลวงสรรพศาสตร์ศุภกิจ ผู้บังคับการกรมช่าง มหาเล็ก สมัยรัชกาลที่ ๕ เป็นผู้ริเริ่มขึ้น ในชุมชนจักรพงษ์ จนปรากฏเป็นย่านทำทองที่มีชื่อเสียงสืบทอดมาจนถึง ปัจจุบัน เครื่องทองที่ผลิตขึ้นในชุมชนแห่งนี้ได้แก่ จี้แบบ โบราณ ตลับ และเครื่องทองรูปพรรณอื่นๆ

บ้านดอกไม้ ตั้งอยู่ข้างวัดสระเกศ ติดคลองโง่งอ้าง นับเป็นหมู่บ้านที่มีชื่อเสียงในการผลิตดอกไม้ไฟประเภท ต่างๆ มาตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์จำหน่ายเพื่อการ รื่นเริงในเทศกาลต่างๆ ตลอดจนจุดถวายเป็นพุทธบูชา ปัจจุบันบ้านดอกไม้เลิกผลิตดอกไม้ไฟไปแล้ว ด้วยเหตุผล ด้านความปลอดภัย แต่บ้านดอกไม้ไฟก็ยังคงเป็นแหล่ง จำหน่ายดอกไม้ไฟแหล่งใหญ่ของกรุงเทพฯ

น้ำอบไทย มีกรรมวิธีการใช้ควันจากเครื่องหอม มาอบ จนกลายเป็นน้ำอบที่มีกลิ่นหอมไว้ใช้ประพรม

เพื่อความชุ่มชื้น ส่วนรูปก็เป็นเครื่องหอมที่ใช้ในพิธี กรรมทางศาสนา ปัจจุบันน้ำอบไทยและรูปหอมมีแหล่ง ผลิตใหญ่อยู่ที่ย่านมหาไชย และร้านที่ยังคงสืบทอดภูมิ- ปัญญาของบรรพบุรุษมาจนทุกวันนี้คือร้านน้ำอบนางลอย

จากหนังสือวีรญาณวิเลส ในช่วงสมัยรัชกาลที่ ๕ กล่าวว่า มีร้านช่างไม้ ๕ ร้าน ตั้งอยู่ในเขตถนนบำรุงเมือง ใกล้วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร ร้านไม้เหล่านี้นั้นประกอบ ด้วยช่างชาวจีนและชาวไทย ช่างชาวจีนมีความชำนาญ ในการทำงานฉลุกลึง และงานไม้ทั่วไป ขณะที่ช่างชาวไทย ทำงานแกะสลักไม้อย่างประณีต จนเมื่อ ๗๐ ปีที่ผ่านมา กลุ่มร้านช่างไม้แพร่ขยายออกไปกว่า ๔๐ ร้าน ต่อเนื่อง ไปตามแนวคลองคูเมืองพระนคร

บุหรืสี่กั๊ก ย่านเพื่อนนคร เป็นแหล่งยาสูบที่รู้จัก กันว่าบุหรืสี่กั๊ก ยาสูบมีแหล่งปลูกบริเวณภาคเหนือและ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่งมาขายในตลาดกรุงเทพฯ ย่านลำเพ็ง และสี่กั๊กพระยาศรีหรือสี่แยกพระยาศรี นั้นเอง ยาเส้นดังกล่าวจะถูกนำมาปรุง ด้วยเครื่องหอม เช่น เกล็ดพิมเสน ดอกบ๊อบแห้ง เกสรบัวตากแห้ง กลีบ กระดังงาแห้ง แล้วมวนด้วยใบตอง ใบจาก แสดกรสนิยม ประณีตของชาวสยามในอดีต

บ้านบาตร ตั้งอยู่ริมคลองโง่งอ้างตรงข้ามบ้าน ดอกไม้ กล่าวกันว่าบรรพบุรุษของชาวบ้านบาตร เป็น ชาวกรุงศรีอยุธยา อพยพมาตั้งบ้านท่าบาตรเล็ก เมื่อ ครั้งเสียกรุง ปัจจุบันบาตรเล็กของบ้านบาตรยังคงผลิต ด้วยการต่อเหล็กและตีขึ้นรูปบาตรเป็นรอยต่อประสาน กันเป็นตะเข็บตามธรรมเนียมพระภิกษุสงฆ์ไทยแต่เดิม ด้วยรูปทรงที่หลากหลาย อันเป็นมรดกของช่างไทยสืบมา แต่โบราณกาล

หัวโชน ช่างทำหัวโชนที่เป็นที่รู้จักกันดีอยู่ที่บ้าน บาตรเช่นกัน คือครูชิต แก้วดวงใหญ่ ที่ได้รับการสืบทอด วิชาการช่างทำหัวโชน ละคร จากพระเทพยนต์ แลขุนสกล- บัณฑิต ช่างหลวงในกรมช่างสิบหมู่ในสมัยรัชกาลที่ ๕ และ ๖ ปัจจุบันทายาทครูชิตยังคงสืบทอดงานทำหัวโชนอยู่

การทอผ้า บ้านครัว ชุมชนบ้านครัว ตั้งอยู่บริเวณ ริมคลองแสนแสบ เขตราชเทวี เป็นชุมชนที่มีการผสม ผสานกันระหว่างชนชาวเขมร มลายู และแขกจาม ซึ่งใน อดีตเคยเป็นกองทหารอาสาต่างชาติของไทยตั้งแต่สมัย อยุธยาถึงต้นกรุงรัตนโกสินทร์ ชาวบ้านครัวฝ้ายชายมัก

ประกอบอาชีพเดินเรือเหมือนเมื่อครั้งบรรพบุรุษ ฝ่ายหญิง
ค้าขาย ทำสวน ทำการฝีมือ งานทอผ้าเป็นงานที่ทำขึ้นใช้
ในครัวเรือน และเหลือส่งออกจำหน่ายทางทะเล ชาวบ้าน
ครัวทอผ้าด้วยฝ้ายและไหม เป็นผ้าลายทาง ผ้ายกและ
ผ้าพื้นผ้าทอบ้านครัวเป็นต้นตำรับของผ้าไหมไทยที่ปรากฏ
ชื่อเสียงไปทั่วโลก

หุ่นละครเล็ก โจหลุยส์ ย่านบางซื่อมีหุ่นละครเล็ก
ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดี เป็นคณะของนายสาคร ยังเขียวสด
หรือโจหลุยส์ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงหุ่น
ละครเล็ก ซึ่งได้สืบทอดศิลปะการแสดงจากยามาตั้งแต่
เด็ก และได้ถวายตัวเล่นละครอยู่กับพระองค์เจ็ดโสม
พระเชษฐภคินี ในกรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ จากการ
ที่ได้คลุกคลีอยู่ในวงการละคร จึงได้เรียนรู้วิธีการทำหุ่น
ละครเล็กมาถึงปัจจุบัน ใช้ชื่อว่าคณะสาครนาฏศิลป์

หุ่นกระบอกครูชั้น ย่านบ้านขมิ้น บ้านขมิ้นเป็นที่
รู้จักในวงการเล่นหุ่นกระบอกและปี่พาทย์ โดยมีคณะ
หุ่นกระบอกนายเปี่ยม ประเสริฐกุล เป็นคณะที่โด่งดัง
มีชื่อเสียงมาก คณะนายเปี่ยมได้รับการสืบทอดต่อมา
โดยนางชั้น สกุลแก้ว บุตรสาว ซึ่งได้รับการยกย่อง
ให้เป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดงหุ่นกระบอก
เมื่อปี ๒๕๓๕ มีผลงานการแสดงหุ่นกระบอกและการ
สร้างหุ่นกระบอกอย่างประณีตงดงาม

การหล่อประติมากรรม บ้านช่างหล่อ ตั้งอยู่ริม
คลองขมิ้นหรือคลองคูเมืองธนบุรีเดิม ในเขตบางกอกน้อย
ชาวบ้านช่างหล่อเดิมเป็นช่างชาวกรุงศรีอยุธยา เมื่อ
กรุงแตกได้ย้ายเมืองหลวงมาตั้งบ้านเรือนเป็นชุมชน
หัตถกรรมแหล่งใหญ่ที่มีชื่อเสียงในงานการปั้นหล่อ
พระพุทธรูป แต่ด้วยเหตุผลความเจริญและการขยายตัว
ของเมืองและชุมชนที่พิกัดอาศัยในปัจจุบันบ้านช่างหล่อ
จึงมีสภาพแวดล้อมที่ไม่เหมาะแก่การตั้งโรงปั้นหล่ออีก
ต่อไป โรงหล่อหลายแห่งจึงย้ายขยายออกจากแหล่งเดิม
กระจายไปตั้งยังแหล่งต่างๆ บริเวณชานเมืองแทน

ช่างทำขันลงหิน บ้านบุ ตั้งอยู่บริเวณริมคลอง
บางกอกน้อยฝั่งทิศใต้ ใกล้วัดสุวรรณาราม เล่ากันว่า
ชาวบ้านบุเดิมเป็นชาวกรุงศรีอยุธยา ย้ายมาเมื่อกรุงแตก
ในปี ๒๓๑๐ ชาวบ้านบุมีอาชีพทำขันบุหรือขันลงหิน
มาตั้งแต่โบราณ จนได้นามบ้านบุ โดยปรากฏหลักฐาน
ในเอกสารตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๓ เป็นต้นมา บ้านบุแห่งนี้

ยังคงผลิตเครื่องทองลงหิน เป็นเครื่องถ้วยชาม ภาชนะ
ต่างๆ ในหลากหลายรูปทรง ทั้งนี้ก็เพื่อรองรับการตลาด
ที่เปิดกว้างมากยิ่งขึ้นในตลาดโลกปัจจุบัน

หัวโขนลุ่มสุข ย่านบางไผ่ ไกล่สืแยกบ้านแขก
ธนบุรี เป็นอีกย่านหนึ่งที่มีการสร้างสรรค์งานศิลปกรรม
โดยนายสุข เพไพ และนางเจริญ กิระราษฎร์ มีอาชีพ
ประดิษฐ์หัวโขน หัวหุ่น และชฎาสำหรับการเล่นโขน
ละคร และจำหน่ายเป็นของที่ระลึก นายสุข เพไพ เป็น
ผู้ที่รักและสนใจอุทิศแรงกายแรงใจให้กับงานทำหัวโขน
ละครมีผลงานเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่าง
ประเทศ จึงได้รับการยกย่องเป็นบุคคลดีเด่นทางด้าน
วัฒนธรรม สาขาศิลปะการแสดง และการช่างฝีมือ จาก
สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

หลากหลายงานศิลป์ที่นำมาพร้อมจัดแสดงใน
นิทรรศการครั้งนี้ก็เพื่อแสดงให้เห็นว่างานศิลปะหัตถกรรม
ท้องถิ่นของกรุงเทพฯ นับเป็นภูมิปัญญาของกลุ่มคน
ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้กรุงเทพฯ เป็นมหานคร
แห่งศิลปกรรมและวิถีชีวิต ที่หลากหลายแห่งหนึ่งในโลก
ในปัจจุบันงานศิลปะหัตถกรรมหลายแห่งต้องเลิกร้างไป
ตามกระแสสังคม ที่เปลี่ยนแปลง หน่วยงานต่างๆ
จึงเห็นถึงปัญหาและเข้าไปสนับสนุนเพื่อรักษาอาชีพการ
ผลิตงานศิลปะและหัตถกรรมให้คงอยู่และก้าวหน้าขึ้น
ในเชิงพาณิชย์

สิ่งสำคัญประการหนึ่งคือ ถึงแม้ประเทศจะประสบ
วิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจ แต่ส่วนย่อยของสังคมยัง
ยืนหยัดอยู่ได้ เพราะคนไทยมีภูมิปัญญาจากบรรพบุรุษ
เป็นพื้นฐานในชีวิต คนไทยยังผลิตอาหารได้เพียงพอต่อ
การบริโภค เช่นเดียวกับงานศิลปหัตถกรรมต่างๆ ที่สามารถ
ครองตลาดโลกส่วนหนึ่งไว้ได้ เหล่านี้เป็นสิ่งชี้ชัดถึงคุณค่า
ภูมิปัญญาไทยที่คนไทยควรจะต้องร่วมกันรักษาไว้ต่อไป
เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน

เรียงเรียงจากเอกสารแจกในพิธีเปิดนิทรรศการพิเศษ

เนื่องในวันอนุรักษ์มรดกไทย ๗ มิถุนายน ๒๕๔๓

จัดพิมพ์โดยสำนักโบราณคดี

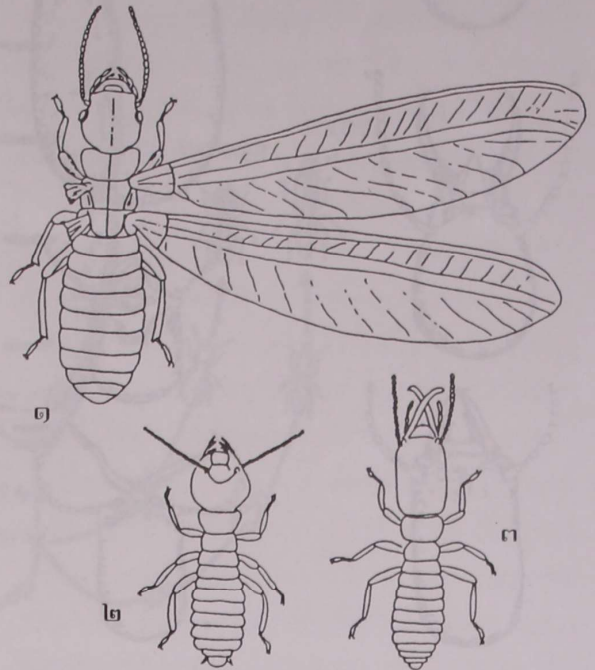
และพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

การป้องกันและกำจัดแมลง (ตอนที่ ๒)

การป้องกันและกำจัดแมลงที่ทำลายวัตถุทางวัฒนธรรม จำเป็นต้องอาศัยความรู้ทางวิทยาศาสตร์สาขาชีววิทยา เคมี และฟิสิกส์ เป็นหลักสำคัญ เพราะนอกจากจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับชนิดและวงจรชีวิตของแมลงแต่ละชนิดแล้ว ยังต้องมีความรู้เกี่ยวกับวิธีการต่างๆ ที่ทำให้แมลงแต่ละชนิดตาย ตลอดจนวิธีป้องกันมิให้แมลงหวนกลับมาทำลายวัตถุทางวัฒนธรรมได้อีก นอกจากนี้ยังต้องมีความรู้เกี่ยวกับสารเคมีต่างๆ ที่ได้ในการป้องกันและกำจัดแมลง

บุคลากรที่ทำหน้าที่อนุรักษ์วัตถุทางวัฒนธรรม ควรให้ความสำคัญต่อการป้องกันแมลงเป็นอันดับแรก เพื่อป้องกันการชำรุดเสียหายอันอาจเกิดขึ้นจากกิจกรรมของแมลง ไม่ควรรอให้แมลงเข้ามาอยู่อาศัยและก่อปัญหา แล้วจึงทำการกำจัด และเมื่อใดที่พบว่าแมลงก่อให้เกิดการชำรุดเสื่อมสภาพ จะต้องดำเนินการกำจัดแมลงและป้องกันแมลงควบคู่กันไปเสมอ ไม่ควรดำเนินการกำจัดแมลงที่ตรวจพบแต่เพียงอย่างเดียว เพราะแมลงอาจหวนกลับมาทำลายได้อีก

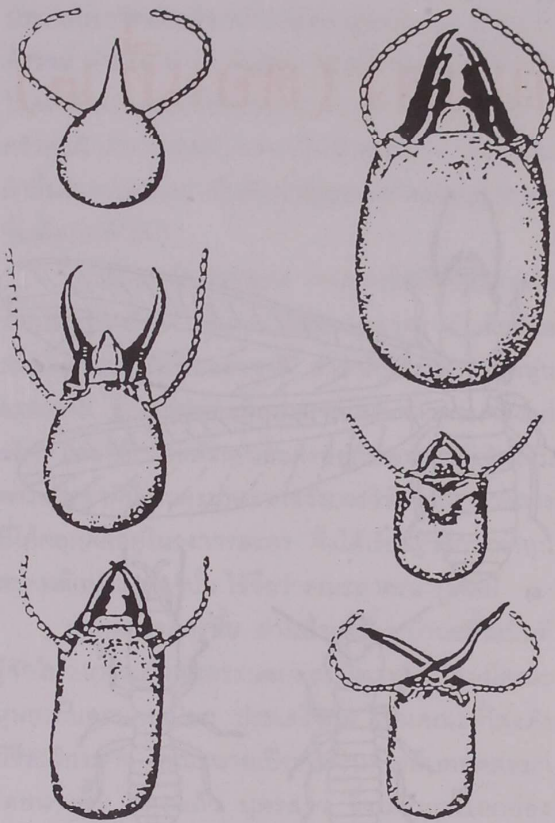
อย่างไรก็ตาม เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุดในการอนุรักษ์วัตถุทางวัฒนธรรมที่ทำจากอินทรีย์วัตถุ ควรดำเนินการป้องกันแมลงตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นพบตัวแมลงหรือไม่ก็ตาม ไม่ควรรอจนกระทั่งแมลงก่อให้เกิดปัญหารุนแรงเสียก่อน ในหลายกรณีพบว่าผู้ปฏิบัติงานไม่ได้ดำเนินการป้องกันแมลง เนื่องจากสำรวจไม่พบตัวแมลง แต่ในความเป็นจริงนั้น แมลงหลายชนิดอาศัยอยู่ภายในเนื้อวัตถุหากไม่สังเกตอย่างละเอียดจะไม่พบตัว และแมลงบางชนิดหลบซ่อนตัวในซอกมุมที่ลึกได้ดีจนหาตัวไม่พบ แมลงส่วนใหญ่ออกมาจากที่ซ่อนเฉพาะในเวลากลางวันซึ่งไม่มีผู้ใดอยู่ปฏิบัติงาน จึงทำให้เกิดการเข้าใจผิดว่าไม่มีแมลง จึงไม่ดำเนินการใดๆ

ลักษณะของแมลงเม่า (๑) ปลวกงาน (๒) และปลวกทหาร (๓)

เพื่อความสะดวกในการป้องกันและกำจัดแมลง จะแบ่งแมลงที่ทำลายวัตถุทางวัฒนธรรมออกเป็น ๒ กลุ่มใหญ่ๆ คือ

๑. แมลงที่อยู่อาศัยภายในวัตถุ ได้แก่ ปลวก ไม้แห้ง ปลวกไม้ขึ้น มอดหนังสือ มอดไม้ไผ่ มอดเจาะไม้ มอดข้าว มอดยาสูบ ตัวขนสัตว์ ผีเสื้อกลางคืน เหาหนังสือ ไร ฯลฯ แมลงเหล่านี้อยู่อาศัยภายในและกัดกินวัตถุเป็นอาหาร หากค้นหาอย่างละเอียด มักพบทั้งไข่ ตัวอ่อน และตัวเต็มวัยอยู่ในวัตถุ แต่ในหลายกรณี ไม่สามารถค้นหาตัวแมลงที่อยู่อาศัยอยู่ในวัตถุได้โดยไม่ทำลายวัตถุ เช่น ในกรณีนี้พบว่ามอดเจาะไม้กำลังกัดกินไม้แกะสลักอยู่ภายใน การค้นหาตัวอ่อนคือการทำลายไม้แกะสลักนั้นๆ ในกรณีเช่นนี้ ควรสังเกตลักษณะของขี้มอด และรูบินออก ตลอดจนตัวเต็มวัยที่อาจบินหรือตายอยู่ใกล้ๆ วัตถุ พบว่าตัวอ่อนของ

ส่วนหัวของปลวกชนิดต่างๆ

แมลงเหล่านี้มีบทบาทสำคัญที่สุดในการทำลายศิลปโบราณวัตถุ และจากการศึกษาพบว่าตัวอ่อนเหล่านี้มีส่วนใหญ่เคลื่อนไหวได้เล็กน้อย จึงไม่สามารถหลบหนีไปจากศิลปโบราณวัตถุได้โดยง่าย สะดวกในการกำจัด

๒. แมลงที่อยู่อาศัยภายนอกวัตถุ ได้แก่ ปลวกใต้ดิน แมลงสาบ แมลงสามง่าม เหาหนังสือ ไร ฯลฯ แมลงเหล่านี้มักทำรังหรืออยู่อาศัยภายนอกศิลปโบราณวัตถุ เช่น ตามท่อระบายน้ำ หลังตู้ ตามร่องรอยต่อของตู้ ลิ้นชัก ในหีบห่อหรือกองสัมภาระที่ไม่ค่อยได้ใช้งาน แมลงบางชนิดอาจอาศัยอยู่นอกอาคาร หรืออยู่ในอาคารหลังอื่น หรือบางชนิดอาศัยอยู่ใต้ดิน เช่น ปลวกใต้ดิน แมลงเหล่านี้มักไม่ชอบแสงสว่าง และออกหากินในเวลากลางคืน มันสามารถเข้าสู่อาคาร

ได้ตามร่อง รู รอยแตก รอยต่อเล็กๆ ในเวลากลางวัน มักหลบซ่อนตัวตามที่เร้นลับ จึงไม่ค่อยพบตัว

เพราะฉะนั้นขั้นตอนแรกที่สำคัญที่สุดในการแก้ปัญหาที่เกิดจากแมลงก็คือ การวิเคราะห์ชนิดของแมลง ตรวจสอบลักษณะการทำลาย ค้นหาแหล่งที่อยู่อาศัยและเส้นทางการเดินทางเข้า-ออกของแมลง จากนั้นจึงพิจารณาหาวิธีการกำจัดแมลงเหล่านี้ให้หมดไป และหาทางป้องกันมิให้แมลงหวนกลับมาทำลายวัตถุทางวัฒนธรรมได้อีก

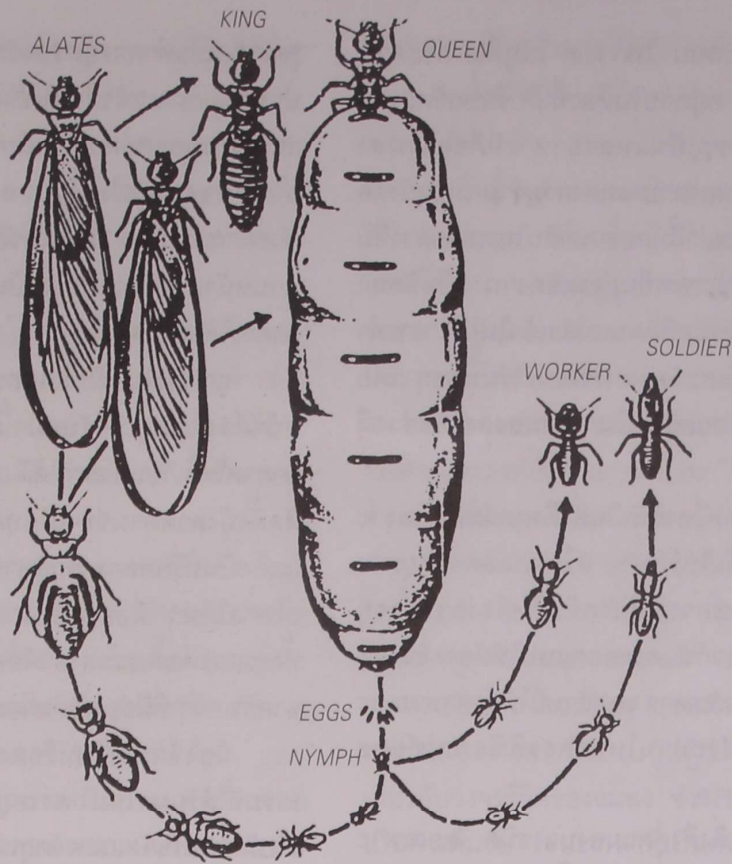
จะเห็นได้ว่าการกำจัดแมลงในกลุ่มที่ ๑ กระทำได้ง่ายกว่าแมลงในกลุ่มที่ ๒ หากเลือกใช้วิธีการที่เหมาะสม แมลงกลุ่มนี้จะตายหมดทุกระยะและจะสามารถยุติการทำลายได้อย่างสิ้นเชิง ส่วนแมลงกลุ่มที่ ๒ นั้น การป้องกันและกำจัดกระทำได้ยากกว่า เพราะจะสามารถกำจัดแมลงได้เพียงบางส่วนเฉพาะที่ปรากฏตัวให้เห็นและในรังที่ค้นหาได้ง่าย ส่วนแมลงที่หลบซ่อนอยู่ในที่ซ่อนจะยังคงมีชีวิตอยู่และพร้อมที่จะออกมาทำลายวัตถุทางวัฒนธรรมได้ทุกเมื่อ การป้องกันและกำจัดแมลงกลุ่มนี้จำเป็นต้องใช้วิธีการหลายวิธีร่วมกัน เพื่อให้ได้ประสิทธิภาพสูงสุด

การป้องกันและกำจัดแมลงกระทำได้หลายวิธี ซึ่งในฉบับนี้ขอกล่าวถึงวิธีแรก คือ

วิธีการ

เป็นการป้องกันและกำจัดแมลงโดยไม่ใช้สารเคมีที่เป็นพิษ เริ่มด้วยการสำรวจตรวจสอบอย่างสม่ำเสมอ หมั่นทำความสะอาด รักษาความสะอาดอยู่เสมอ ติดตั้งตาข่ายหรือมุ้งลวดตาถี่ๆ เพื่อป้องกันแมลงไม่ให้บินเข้ามาในอาคาร ดักจับแมลงด้วยวิธีการต่างๆ เช่น ใช้กับดักแสงไฟเพื่อล่อแมลงพวกที่ชอบแสงไฟให้มาติดกับ ใช้สารเคมีหรือฮอร์โมนที่มีกลิ่นที่แมลงชอบเพื่อล่อให้แมลงมาติดกับ ใช้สารเคมีที่มีลักษณะเป็นยางเหนียวเพื่อดักจับแมลง ตลอดจนจนตรอกจับและสกัดกั้นการเข้าออกของแมลงทุกวิถีทาง เป็นต้น

ขั้นตอนแรกที่สำคัญในการป้องกันแมลงมิให้เข้ามาอยู่อาศัยในอาคารก็คือ การออกแบบอาคาร

รูปร่างของปลวกวรรณะต่างๆ

การปรับปรุง/ปรับเปลี่ยนบางส่วนของอาคารมิให้เป็นช่องทางที่แมลงเข้ามาอยู่อาศัย เช่น อุดรู ช่องว่าง รอยแตกที่แมลงสามารถแทรกตัวเข้ามา เลือกใช้วัสดุที่ทนทานแมลงได้ดี เช่น ไม้อบน้ำยา โลหะ เซรามิกส์ พลาสติก ออกแบบระบบไฟฟ้าและการส่องสว่างในเวลากลางคืนภายในอาคารและนอกอาคาร ควรเลือกใช้หลอดไฟฟ้าที่ใช้ไอโซเดียมอัดความดันแทนโปรอทเพื่อลดการดึงดูดแมลง ออกแบบให้ห้องน้ำ ห้องอาหาร ห้องครัวอยู่ภายนอกอาคาร ออกแบบระบบระบายน้ำและการเดินท่อประปาเพื่อป้องกันมิให้มีการรั่วไหลหรือการสะสมความชื้นที่บริเวณใดๆ ภายในอาคาร วางแผนการกำจัดขยะ/วัสดุเหลือใช้ ออกแบบเครื่องเรือน ตู้ ชั้น แท่น ฐานและบรรจุภัณฑ์ต่างๆ โดยเลือกใช้วัสดุที่ทนทานต่อแมลง ควบคุมการไหลเวียนถ่ายเท

ของอากาศภายในอาคาร ควบคุมอุณหภูมิ ความชื้น และแสงสว่างภายในอาคารให้อยู่ในระดับเหมาะสม รมดระวังในการปลูกต้นไม้หรือประดับตกแต่งอาคารด้วยต้นไม้และดอกไม้ที่ดึงดูดแมลง หาทางป้องกันนก หนู ค้างคาว มิให้เข้ามาอยู่ในอาคาร นอกจากนี้ หากเป็นไปได้ควรเลือกที่ตั้งของพิพิธภัณฑหรือห้องสมุดให้ห่างไกลจากแหล่งเพาะพันธุ์แมลง

การทำความสะอาดเป็นสิ่งจำเป็นที่สุด แมลงชอบอยู่อาศัยในที่ที่สกปรก รกรุงรัง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตู้หรือในลังหรือห้องเก็บของที่มักปิดอยู่เสมอ

การทำความสะอาดควรกระทำอย่างทั่วถึง ทั้งพื้นที่ใต้ตู้ ชั้น แท่นฐาน ลัง/หีบห่อ หลังตู้ บนตู้ บัว รอยต่อระหว่างพื้นกับผนัง และรอยต่อระหว่างผนังกับฝ้าเพดาน ไม่ควรสะสมวัสดุเหลือใช้ เช่น ลัง กระดาษ

หนังสือพิมพ์ กระสอบ ไม้กวาด ไม้ฉลุพื้น กระดาษที่ไม่ใช้แล้ว ฯลฯ อยู่ภายในห้องที่เก็บรักษาวัตถุทางวัฒนธรรม ถึงขั้นเป็นแหล่งอาหารที่ดีของแมลงหลายชนิด เช่น แมลงสาบ แมลงสามง่าม เหาหนังสือ รวมทั้งหนู แมลงเหล่านี้มักออกหากินในเวลาากลางคืน จึงควรทาสีผนังในเวลาเย็นก่อนเลิกงาน หรือจัดหาถึงขั้นที่ปิดได้สนิทมืดสนิทจนแมลงเข้าไม่ได้ การทำความสะอาดห้องและวัตถุทางวัฒนธรรมบ่อยๆ โดยใช้เครื่องดูดฝุ่น ช่วยลดปริมาณแมลงลงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

อาหารและเครื่องดื่มเป็นสิ่งดึงดูดแมลง เพราะฉะนั้นในอาคารที่เก็บรักษา หรือจัดแสดงวัตถุทางวัฒนธรรม จึงไม่ควรมีห้องครัวหรือโรงอาหารอยู่ภายในอาคารเดียวกัน ควรออกแบบให้ห้องครัวและโรงอาหารอยู่คนละอาคาร และห้ามมิให้นำอาหารและเครื่องดื่มมารับประทานในอาคารพิพิธภัณฑ์และห้องสมุดโดยเด็ดขาด

ดอกไม้เป็นสิ่งดึงดูดแมลงบางชนิด โดยเฉพาะแมลงที่ชอบกินละอองเกสรหรือน้ำหวานจากดอกไม้ จึงไม่ควรนำมาประดับตกแต่งอาคารโดยไม่จำเป็น เพราะแมลงอาจเกาะติดดอกไม้เข้ามาแล้วแพร่พันธุ์อยู่ในพิพิธภัณฑ์และห้องสมุด หากจำเป็นต้องใช้ดอกไม้สดควรฉีดพ่นยาฆ่าแมลงประเภทไพรีทรัมก่อนนำเข้ามาในอาคาร อีกทางเลือกหนึ่งคือใช้ดอกไม้ประดิษฐ์แทนดอกไม้สด

รูและช่องว่างต่างๆ บนพื้นหรือบนผนัง เป็นช่องทางหนึ่งที่แมลงเข้ามาในห้องที่เก็บรักษาวัตถุทางวัฒนธรรม โดยทั่วไปแมลงจะคลานลอดช่องว่างที่มีขนาดใหญ่กว่าขนาดตัวประมาณ ๑๐% ตัวอย่างเช่น มอดขนสัตว์สีดำ สามารถคลานลอดรูที่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑.๔ มม. มอดยาสูบมีขนาดตัวเล็กกว่า จึงสามารถคลานลอดรูที่มีเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑.๒ มม. เป็นต้น เพราะฉะนั้นจึงควรอุดรูและช่องว่างทั้งขนาดเล็กและใหญ่ด้วยซีเมนต์ผสมทรายหรือซีเมนต์เพื่อปิดช่องทางผ่านของแมลง นอกจากนี้ควรสำรวจวงกบประตู/หน้าต่างเพื่อหาช่องว่างที่เกิดจากการที่ไม่หดตัว หรือ

รูตะปู แล้วทำการอุดช่องว่างเหล่านั้นให้หมด บานประตูและบานหน้าต่างก็เช่นเดียวกัน หากพบว่ามีช่องว่างหรือรอยแตกควรอุดเสียให้เรียบร้อย หากพบว่ามีขนาดของบานประตู/บานหน้าต่างเล็กกว่าวงกบ ควรทำการแก้ไข มิฉะนั้นช่องว่างรอบๆ บานประตู/บานหน้าต่างกับวงกบจะเป็นช่องทางที่แมลงเข้าออกอาคารได้อย่างสะดวก

อาคารในภูมิภาคแถบร้อนชื้นจำเป็นต้องเปิดหน้าต่าง/ประตูเพื่อระบาย และมักทำช่องลมเพื่อให้อากาศไหลเวียนถ่ายเทได้ดี เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องติดตั้งมุ้งลวดตามช่องเปิดทุกช่อง เพื่อปิดช่องทางที่แมลงบินหรือคลานเข้าสู่อาคาร เป็นที่น่าสังเกตว่าอาคารใหม่ๆ ที่ออกแบบมาเพื่อใช้เครื่องปรับอากาศทั้งอาคาร จะพบแมลงอาศัยอยู่ภายในอาคารน้อยกว่าอาคารเก่าๆ ที่มีช่องเปิดมากมาย

ห้องที่จะใช้รับหรือลงทะเบียนวัตถุทางวัฒนธรรมที่รับเข้ามาใหม่ ควรอยู่ห่างไกลจากห้องที่จะใช้เก็บรักษาหรือจัดแสดงวัตถุเหล่านั้นพอสมควร เพราะแมลงที่ติดมากับวัตถุที่รับเข้ามาใหม่สามารถแพร่กระจายเข้าสู่ห้องอื่นๆ ได้ง่าย ห้องนั้นๆ จึงควรได้รับการออกแบบหรือปรับปรุงให้สามารถปิดได้สนิท (ป้องกันแมลงออกไป) และควรมีระบบการถ่ายเทอากาศแยกต่างหากจากห้องอื่นๆ ในอาคาร กำจัดขยะและวัสดุเหลือใช้ออกไปให้หมดจากห้อง เพื่อไม่ให้กลายเป็นแหล่งอาหาร/ที่อยู่อาศัยของแมลง ห้องดังกล่าวควรอยู่ติดกับห้องที่ใช้ในการอบหรือรมเพื่อฆ่าแมลง

เมื่ออยู่ในห้องที่ใช้เก็บรักษาหรือจัดแสดง วัตถุทางวัฒนธรรมที่ทำจากอินทรีย์วัตถุมีความเสี่ยงสูงที่จะถูกแมลงทำลาย ดังนั้นหากเป็นไปได้จึงควรเก็บรักษาและจัดแสดงวัตถุเหล่านี้ในตู้ที่ปิดได้สนิทเพื่อป้องกันแมลง แต่หากจำเป็นต้องวางบนชั้นที่เปิดโล่ง ควรเลือกใช้วัสดุที่ทนทานต่อแมลงในการสร้างชั้น ทำกล่องทำหีบห่อ หรือห่อหุ้มวัตถุเหล่านั้น วัสดุที่ทนทานต่อแมลง ได้แก่ โลหะ (ที่ไม่เป็นสนิม) พลาสติก ไม้อบน้ำยา เซรามิกส์ ฯลฯ

แมลงที่ไม่หลบซ่อนตัวหรือแมลงที่บินได้และชอบแสงไฟ อาจกำจัดได้ด้วยวิธีธรรมดาๆ เช่น นำอ่างใส่น้ำหรือน้ำมันก๊าดวางใต้แสงไฟให้แมลงตกลงไป หรือใช้กาวเหนียวๆ ทาบนกิ่งไม้หรือกระดาษ (ในชนบทใช้ยางขนุน) วางไว้รอบๆ วัตถุหรือบริเวณที่เป็นเส้นทางเข้าออกของแมลง

การป้องกันปลวกใต้ดิน ใช้แผ่นโลหะหุ้มรอบเสาและฐานรากของอาคารเพื่อตัดเส้นทางเดินของปลวกใต้ดิน นอกจากนี้อาจกำจัดแมลงด้วยวิธีการธรรมดาๆ เช่น การจับแมลงด้วยมือแล้วบี้หรือกวาดทิ้งไป หรือใช้เครื่องดูดฝุ่น

วิธีการป้องกันและกำจัดแมลงที่กำลังเป็นที่นิยมมากขึ้นเรื่อยๆ คือการใช้กับดักหรือเหยื่อล่อเพื่อดึงดูดแมลงให้ออกจากที่ซ่อน หรือเพื่อให้แมลงมารวมกันแล้วฆ่าด้วยสารเคมีหรือกระแสไฟฟ้า วิธีการดังกล่าวได้ประโยชน์ ๒ ประการพร้อมกัน คือ

๑. ทำให้สามารถประเมินการแพร่กระจายของแมลงชนิดต่างๆ และความหนาแน่นของประชากรแมลงได้ทุกระยะ โดยประหยัดแรงงานเจ้าหน้าที่

๒. สามารถกำจัดแมลงบางส่วนได้ตลอดเวลา เป็นการลดจำนวนประชากรแมลงในอาคาร

กับดักและเหยื่อล่อแมลงมีหลายชนิด ที่นิยมใช้กันมากได้แก่ กับดักแบบใช้กาวเหนียว (Sticky trap) ตัวอย่างเช่น บานแมลงสาบ ซึ่งนำเหยื่อล่อมาวางไว้ตรงกลางแผ่นกระดาษที่เคลือบด้วยกาวเหนียว เมื่อแมลงได้กลิ่นเหยื่อล่อ (ซึ่งเป็นอาหารที่แมลงชอบ) จะคลานเข้ามาติดอยู่ในกับดัก กับดักชนิดนี้เหมาะกับแมลงที่คลานไปมา เช่น แมลงสาบ แมลงสามง่าม ข้อควรระวังในการใช้กับดักชนิดนี้ก็คือ ไม่ควรวางไว้เป็นเวลานานเกินไป เพราะกาวที่ใช้มักแข็งตัวหรือมีฝุ่นละอองมาสะสม ทำให้ไม่สามารถตรึงแมลงให้ติดอยู่บนกับดัก นอกจากนี้หากมีแมลงมาติดบนกับดักแล้วไม่รีบนำกับดักไปทิ้ง ซากของแมลงที่ตายแล้วเป็นที่ดึงดูดของแมลงอื่นๆ เช่น มอดขนสัตว์ ซึ่งจะมาวางไข่บนซากแมลง เป็นการเพิ่มประชากรมอดขนสัตว์ จึงควรสำรวจกับดักบ่อยๆ และเมื่อถึงเวลาควร

นำกับดักไปทิ้งแล้วแทนที่ด้วยกับดักใหม่

กับดักที่ใช้เฟอร์โรโมน (Pheromone) ล่อแมลง เฟอร์โรโมน คือ สารเคมีที่แมลงสร้างขึ้นและหลั่งออกมาเพื่อดึงดูดเพศตรงข้าม หรือเพื่อเรียกแมลงให้มารวมกลุ่ม หรือเพื่อนำทางหรือเตือนภัยโดยใช้เฟอร์โรโมน บรรจุอยู่ในกล่องเล็กๆ ซึ่งจะส่งกลิ่นออกมาดึงดูดแมลงได้อย่างมีประสิทธิภาพมาก กับดักประเภทนี้ได้รับการพัฒนามาเพื่อประเมินความหนาแน่นของประชากรแมลงในคลังหรือโรงเก็บ แต่กับดักประเภทนี้ไม่สามารถนำมาใช้กับแมลงทุกชนิด ต้องเลือกใช้เฉพาะแมลงที่ชอบกลิ่นนั้นๆ ปัจจุบันมีการผลิตกับดักประเภทนี้เพื่อใช้กับแมลงที่พบบ่อยในพิพิธภัณฑ์เพียงไม่กี่ชนิด เช่น กับดักสำหรับมอดยาสูบ มอดยา มอดแป้ง ตัวที่กินหนังสือ มอดขนสัตว์ และแมลงสาบอเมริกัน อย่างไรก็ตาม การใช้กับดักเฟอร์โรโมนผู้ปฏิบัติจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับวงจรชีวิตของแมลง ช่วงเวลาที่ตัวอ่อนกลายเป็นตัวเต็มวัย ระยะเวลาที่เป็นตัวเต็มวัย และการตอบสนองต่อเฟอร์โรโมน

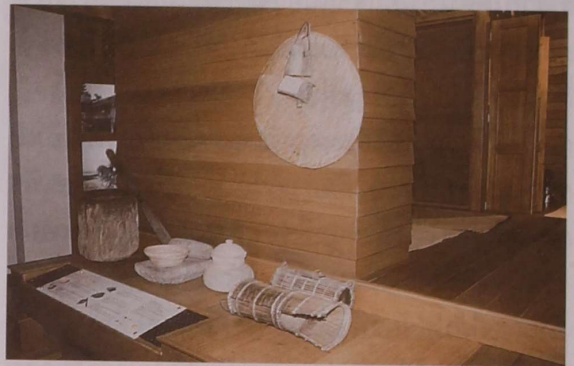
กับดักอีกชนิดหนึ่งที่ใช้ง่าย คือ กับดักแสงไฟ (Light trap) โดยใช้หลอดไฟฟ้าที่มีปริมาณรังสีอัลตราไวโอเล็ตสูง เพื่อดึงดูดแมลงที่บินได้และชอบบินในเวลากลางคืน เช่น มอดขนสัตว์ ผีเสื้อกินผ้า ฯลฯ เมื่อแมลงบินมารอบหลอดไฟจะถูกดูดให้ตกลงไปในถุงหรือกล่อง หรือแถบกาวเหนียวๆ หากใช้กับดักแสงไฟวางไว้ตามบริเวณต่างๆ ทั้งภายในและภายนอกอาคาร จะทราบว่าบริเวณใดมีแมลงชนิดใดชุมมากเป็นพิเศษ จะดำเนินการป้องกันและกำจัดได้อย่างถูกต้อง และเมื่อดำเนินการกำจัดและป้องกันแล้ว ปริมาณแมลงยังคงเท่าเดิมหรือลดลงอย่างเด่นชัดหรือไม่ กับดักแสงไฟจึงเป็นอุปกรณ์หนึ่งที่ช่วยให้สามารถประเมินความสำเร็จหรือความล้มเหลวของวิธีการป้องกันและกำจัดแมลงที่เราเลือกใช้

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สตุล คฤหาสน์กูเดิน
ต่อจากปกหลังใน

เมื่อก่อน เพราะตั้งอยู่บริเวณชายทะเล เป็นทางผ่านของพ่อค้าเรือชาวต่างประเทศที่เดินทางไปมาค้าขายกันนับตั้งแต่สมัยก่อน สมัยประวัติศาสตร์ของเมืองสตุล จึงเริ่มต้นจากการก่อตั้งเมืองละงูมาก่อน แล้วก่อตั้งเป็นมุเก็มสโตย จากนั้นยกฐานะมุเก็มสโตยขึ้นเป็นเมืองสตุลในภายหลัง

จากหลักฐานทางโบราณคดี ที่แสดงถึงความเป็นมาของจังหวัดสตุล และเอกลักษณ์เฉพาะตัวของจังหวัดสตุล ทำให้ทั้งกรมศิลปากรและจังหวัดสตุลเองมีความต้องการที่สอดคล้องกัน ในการที่จะให้มีศูนย์เก็บรวบรวม อนุรักษ์ จัดแสดง และเผยแพร่มรดกทางศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดสตุล กรมศิลปากรจึงได้เริ่มดำเนินการปรับปรุงอาคารโบราณสถานคฤหาสน์กูเดินขึ้นเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๓๗ เพื่อใช้เป็นพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติประจำเมือง เป็นแหล่งรวบรวมและจัดแสดงประวัติศาสตร์เมือง ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีและวิถีชีวิตของชาวสตุล

คฤหาสน์กูเดินสร้างขึ้นโดยพระยาภูมินารทภักดี หรือต่วนภูบาฮารุดดิน บินตำมะหงง เจ้าเมืองสตุล ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในระหว่างปี ๒๔๔๑ - ๒๔๕๙ ลักษณะอาคารมีรูปแบบสถาปัตยกรรมยุโรปแบบโคโรเนียล สร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นที่พักของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวคราวเสด็จปักขีไต้ แต่มิได้ประทับพักแรม ต่อมาจึงได้ใช้เป็นบ้านพักและศาลาว่าการเมืองสตุล จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ ๒ รวบรวมปี พ.ศ. ๒๔๘๔ อาคารหลังนี้จึงถูกใช้เป็นกองบัญชาการทหารญี่ปุ่น เป็นสำนักงานเทศบาล และใช้เป็นศาลากลางจังหวัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๙๐ - ๒๕๐๖ ใช้เป็นที่ว่าการอำเภอเมืองสตุลในปี พ.ศ. ๒๕๐๘ - ๒๕๐๙ เป็นโรงเรียนเทศบาล ๑ แล้วต่อมาจึงใช้เป็นสำนักงานกองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน ตามลำดับ

ด้วยความสำคัญทางประวัติศาสตร์และรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่โดดเด่นนี้เอง กรมศิลปากรจึงได้ประกาศขึ้นทะเบียนคฤหาสน์กูเดิน เป็นโบราณสถานแห่งชาติ เมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๓๒ โดยมีพื้นที่โบราณสถานประมาณ ๑ ไร่ ๓ งาน ๑๕ ตารางวา

หน่วยศิลปากรที่ ๙ ได้ดำเนินการบูรณะอาคารในระหว่างปี พ.ศ. ๒๕๓๗ - ๒๕๓๘ ต่อมาในปีงบประมาณ ๒๕๔๐ - ๒๕๔๓ กรมศิลปากรโดยสำนักงานโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติที่ ๑๐ สงขลา ได้ดำเนินการจ้างเหมาจัดแสดงนิทรรศการถาวรในอาคาร และบูรณะซ่อมแซมอาคารพร้อมทั้งปรับปรุงภูมิทัศน์โดยรอบอาคาร และติดตั้งระบบสาธารณูปโภคระบบปรับอากาศ

พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ สตุล มีลักษณะเป็นอาคารก่ออิฐถือปูน ๒ ชั้น ตัวอาคารมีแผนผังเป็นรูปสี่เหลี่ยมจัตุรัส มีมุขยื่นออกมาด้านหน้า หลังคาทรงปั้นหยา องค์กรประกอบภายในใช้ไม้เป็นส่วนใหญ่ อาคารชั้นล่างแบ่งออกเป็นสี่ส่วน คือ ระเบียง ห้องโถง

กลาง ห้องปีก ๒ ข้าง และโถงด้านหลัง มีบันไดขึ้น
ชั้นบนที่โถงกลางและโถงหลัง อาคารชั้นบนแบ่งเป็น
สี่ส่วน คือ มุขด้านหน้า ห้องโถงกลาง และห้องปีก ๒
ข้าง ห้องใหญ่ด้านหลังและคาดฟ้า การตกแต่งจัดแสดง
ภายในอาคาร จึงได้จัดแบ่งหัวข้อออกไปตามห้องต่างๆ
รวม ๑๐ ห้อง ดังนี้

ห้องที่ ๑ ห้องข้อมูลข่าวสาร เป็นห้องบริการ
อ่านหนังสือ และค้นคว้าข้อมูล บริการชุมชน สำหรับ
ผู้มาใช้บริการ

ห้องที่ ๒ ห้องภูมิหลังเมืองสตูลจัดแสดงเรื่อง
ราวภูมิหลังเมืองสตูลด้านต่างๆ เช่น สภาพภูมิศาสตร์
ธรณีวิทยา เรื่องราวสมัยก่อนประวัติศาสตร์ เหตุการณ์
สำคัญในอดีตของเมืองสตูล วิถีชีวิตของชนกลุ่ม-
น้อยชาไก และเรื่องราวของเกาะตะรุเตา โดยการจัด
แสดงโบราณวัตถุที่พบจากแหล่งโบราณคดีในจังหวัด
สตูล ตัวอย่างทรัพยากรแร่ของจังหวัด และฉากจำลอง
เหตุการณ์สำคัญ

ห้องที่ ๓ ห้องประชาสัมพันธ์สำหรับฝากของ

จำหน่ายบัตรเข้าชมพิพิธภัณฑ์สถาน จำหน่ายหนังสือ
ที่ระลึก

ห้องที่ ๔ ห้องวิถีชีวิตชาวสตูล จัดแสดงวิถี
ชีวิตชาวสตูลในด้านต่างๆ ได้แก่ ชีวิตชาวเลที่เกาะ
หลีเป๊ะ การปั้นหม้อ - เผาหม้อแบบโบราณที่บ้าน
ควนโดน ชีวิตชาวประมงที่ปากบารา โดยการจัดแสดง
ประกอบด้วยสื่อต่างๆ ทั้งหุ่นจำลองแสดงภาพวิถีชีวิต
เครื่องฉายวิดีโอทัศน์พร้อมระบบเสียง

ห้องที่ ๕ ห้องจัดแสดงนิทรรศการชั่วคราว
ใช้ในการจัดแสดงผลงาน นิทรรศการต่างๆ พร้อมการ
บรรยายหรือการแสดง

ห้องที่ ๖ ห้องบ้านเจ้าเมือง จัดแสดงอัตชีว-
ประวัติของพระยาภูมินารักษ์ดี เจ้าเมืองสตูล ผู้สร้าง
คุณาสันักูเด็น จัดแสดงแบบเครื่องเรือน เป็นข้าวของ
เครื่องใช้ตามแบบที่พระยาภูมินารักษ์ดีเคยใช้ แสดง
เป็นมุมต่างๆ เช่น มุมห้องนอน มุมพักผ่อน และมุมห้อง
ทำงาน

ห้องที่ ๗ ห้องเรือนชานชาวบ้านสตูล จัด

หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากร
18 มิ.ย. 2544
จันทร์

แสดงแบบบ้านจำลองของชาวบ้านสตูล โดยจัดแสดงให้เห็นวิถีชีวิตของชาวบ้านด้านต่างๆ เช่น ห้องครัว ห้องอาหาร ห้องนอน ห้องแต่งตัว

ห้องที่ ๘ ห้องรับแขกร่วมสมัยคฤหาสน์กูเด็น จัดแสดงชุดรับแขกร่วมสมัยคฤหาสน์กูเด็น โดยสร้างขึ้นมาใหม่ตามรูปแบบเดิม

ห้องที่ ๙ ห้องวัฒนธรรมชาวไทย - มุสลิม ในสตูล จัดแสดงตู้หุ่นจำลองแสดงการเล่นของ

ชาวไทยมุสลิม ตู้หุ่นจำลองแสดงภาพโรงเรียนปอเนาะ มุมจัดแสดงห้องละหมาด พิธีการเข้าสู่นัต หุ่นจำลอง พิธีกินเหนียว (แต่งงาน)

ห้องที่ ๑๐ ส่วนชั้นดาดฟ้าและ cafeteria เป็นส่วนจำหน่ายอาหารว่างและเครื่องดื่ม

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สตูล เมื่อวันที่ ๙ มิถุนายน ๒๕๔๓ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สตูล คฤหาสน์กูเด็น ตั้งอยู่ที่ถนนสตูลธานี ซอย ๕ อำเภอเมือง จังหวัดสตูล เปิดทำการทุกวันพุธถึงวันอาทิตย์ เว้นวันจันทร์ - อังคารและวันหยุดนักขัตฤกษ์ ผู้สนใจเข้าชมได้ตั้งแต่เวลา ๐๙.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. หมายเลขโทรศัพท์ (๐๗๔) ๗๒๑๑๔๑

นวรรตน์ พรหมย้อย งานเผยแพร่

เรียบเรียง จากหนังสือพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สตูล

คฤหาสน์กูเด็น

จัดพิมพ์โดยสำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ

พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติ สตูล คฤหาสน์ภูเดิน

สตูล จังหวัดเล็กๆ ที่เงียบสงบสุดเขตแดนภาคใต้ของประเทศไทยด้านฝั่งมหาสมุทรอินเดียชายฝั่งทะเลอันดามัน มีพรมแดนติดต่อกับประเทศสมาพันธรัฐมาเลเซีย ประกอบด้วยหมู่เกาะน้อยใหญ่ที่มีความสำคัญทั้งทางด้านประวัติศาสตร์ ได้แก่ เกาะตะรุเตา สถานที่กักกันนักโทษทางการเมืองในอดีต ที่ปัจจุบันกลายเป็นอุทยานแห่งชาติทางทะเลแห่งแรกของประเทศไทยและเป็นมรดกอาเซียน รวมถึงสถานที่ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวอื่นๆ เช่น เกาะไข่ อุทยานแห่งชาติทะเลบัน เกาะหินงาม เส้นหิ้งของจังหวัดนี้ อยู่กับการผสมผสานของวัฒนธรรมและรูปแบบการดำรงชีวิตที่หลากหลาย

ตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เมืองสตูลเป็นมุเก็ม หรือตำบลหนึ่งของเมืองไทรบุรีมาก่อน เรียกว่ามุเก็มสโตย ตั้งอยู่ทางตอนเหนือของมุเก็มปะลิส มีทิวเขาสันกาลาคีรีกั้นไว้ มุเก็มทั้งสองจึงตั้งอยู่ใกล้ชิดกัน เมืองไทรบุรีขึ้นต่อราชอาณาจักรไทยตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย ดังนั้น เมืองสตูลจึงมีความสัมพันธ์เชิงประวัติศาสตร์กับเมืองไทรบุรีมาโดยตลอดไม่มีหลักฐานยืนยันชัดเจนว่า พื้นที่ของมุเก็มสโตยมีความกว้างใหญ่ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใดบ้าง แต่ชุมชนแห่งหนึ่งที่มีความเจริญมาก่อนมุเก็มสโตย คือละงู สันนิษฐานว่าเคยเป็น

ทับหลัง พระอินทร์ทรงช้างเอราวัณ

อายุราวครึ่งหลังพุทธศตวรรษที่ ๑๖ - ครึ่งแรกของพุทธศตวรรษที่ ๑๗
ปราสาทบ้านพลวง จังหวัดสุรินทร์